

Adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů

Bc. Marie Křížková

Bakalářská práce
2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Marie Křížková**
Osobní číslo: **H17932**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie z teoretických východisek z oblasti teorie rodiny, náhradní rodinné péče a pěstounské péče.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. **ISBN 978-80-262-0065-9**.
MAJĚJČEK, Zdeněk, KOLUCHOVÁ, Jarmila, BUBLEOVÁ, Věduna, KOVAŘÍK, Jiří, BENEŠOVÁ, Lucie. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. **ISBN 80-7178-637-3**.
MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana a kol. *Podpora rodiny. Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. **ISBN 978-80-262-0697-2**.
ŠVARŤÁK, Roman a Klára ŠEDOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. **ISBN 978-80-262-0644-6**.
MATEJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1999. **ISBN 80-7178-304-8**.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jana Martincová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 14.4.2020

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování odborných prací;

²⁾ Vysoká škola nevydělává zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Diplomová, diplomová, bakalářská a rigorózní práce odvedená uchazečem k obhajobě musí být iž nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřně předepsanými vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odvedáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 5:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, máje-li nárok na úctem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpovídá-li autor takového díla užití svolení bez věcného důvodu, rozhodne se tyto osoby domáhat nahrazení obvyklého příspěvu jeho výše v soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla vykážel jím dosažené v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložil, a to podle okolností a: do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výkřtu dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením a užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „Adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů“ je rozdělena na dvě části a to teoretickou a praktickou. Teoretická část, která je tvořena třemi kapitolami, nám v první kapitole definuje základní pojmy, bude se věnovat rodině a výchově. Druhá kapitola popisuje formy náhradní rodinné péče a zaměříme se na dlouhodobou pěstounskou péči. V poslední kapitole je charakterizován proces adaptace, jsou popsány fáze adaptace, doporučení pro pěstouny. V praktické části je provedeno výzkumné šetření formou kvalitativního výzkumu, který je veden s pěstouny formou polostrukturovaných rozhovorů. Cílem výzkumu je, analyzovat proces adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů a interpretovat pocity a zkušenosti vnímané pěstouny při procesu adaptace dítěte.

Klíčová slova: teorie rodiny, výchova, náhradní rodinná péče, pěstounská péče, pěstoun, proces adaptace

ABSTRACT

The bachelor thesis called „Child's adaptation to foster family from point of view of professional foster parent“ is divided into two parts, i.e. theoretical and practical. The theoretical part, which is composed of 3 chapters, the basic terms are defined in the first chapter, dealing with family and upbringing. The second chapter describes the forms of substitute family care and we will focus on long-term foster care. In last chapter, the process of adaptation is characterized - phases of adaptation, recommendations for foster parents. In the practical part, the researching survey is carried out by the qualitative form of research. which is conducted with foster parents by a method of semi-structured interviews. The goal of the research is to analyse the process of child's adaptation to foster family from a professional point of view of foster parents and interpret the emotions and experiences perceived by foster parents during the process of child's adaptation.

Keywords: family theory, upbringing substitute family care, foster care, foster parent, adaptation process

Děkuji Mgr. J. Martinové, PhD., za její čas, ochotu a rady, které mi poskytovala v průběhu vedení této bakalářské práce.

Ráda bych také poděkovala všem pěstounům, kteří se podíleli na této bakalářské práci a poskytli rozhovory za účelem výzkumného šetření.

Ráda bych poděkovala také své rodině, hlavně svým dvěma dětem, které mě podporovaly během celého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto: „Bez rodiny se člověk chvěje zimou v nekonečném vesmíru.“

A. Maurois

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 RODINA A VÝCHOVA JAKO JEJÍ SOUČÁST.....	13
1.1 DEFINICE RODINY	13
1.2 RODINA JAKO VÝCHOVNÝ ČINITEL	14
1.3 FUNKCE RODINY A VÝCHOVNÉ PŘÍSTUPY V RODINĚ.....	16
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	19
2.1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	19
2.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	24
2.2.1 Osobnost pěstouna.....	26
2.2.2 Dávky pěstounské péče a legislativa	28
3 PROCES ADAPTACE.....	30
3.1 FÁZE ADAPTACE.....	30
3.2 FAKTORY PROCESU ADAPTACE.....	31
3.3 DÍTĚ A JEHO POTŘEBY	33
3.4 DOPORUČENÍ PRO PĚSTOUNY.....	33
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	36
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	37
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	37
4.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	38
4.5 METODA VÝZKUMU A SBĚRU DAT	39
5 ANALÝZA DAT.....	40
5.1 ZDRAVÝ ROZUM	42
5.2 VŠECHNO MÁ SVŮJ RUB A LÍC.....	43
5.3 VŠICHNI DĚLÁME CHYBY.....	45
5.4 STAČÍ MÁLO	46
5.5 TO JSEM JÁ	47
5.6 PROTO JSME TADY	48
5.7 PARADIGMATICKÝ MODEL.....	50
6 INTERPRETACE DAT.....	52
6.1 SHRNUTÍ VÝZKUMU.....	54
ZÁVĚR	58

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	60
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	62
SEZNAM OBRÁZKŮ	63
SEZNAM TABULEK.....	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje procesu adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálního pěstouna. Pěstouni poskytují zázemí dětem, které nemohou vyrůstat se svými rodiči z mnoha důvodů. Dítě přichází do náhradní rodiny a musí se přizpůsobit novým podmínkám, nové rodině. Jak bude proces adaptace probíhat, záleží na mnoha faktorech. My se v bakalářské práci zaměříme na pocity a zkušenosti pěstounů, kteří proces adaptace prožívají s každým přijatým dítětem. Tyto zkušenosti využijeme ve výzkumném šetření.

V naší práci se budeme zabývat dlouhodobou pěstounskou péčí, která nám nejlépe zprostředkuje proces adaptace dítěte na pěstounskou rodinu.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V první kapitole teoretické části definujeme základní pojmy, jako je rodina, výchova, seznámíme se s funkcemi rodiny a výchovnými přístupy.

Druhá kapitola řeší náhradní rodinnou péči, formy náhradní rodinné péče, které jsou známé v České republice, podrobněji se zabýváme pěstounskou péčí dlouhodobou, osobností pěstouna a v neposlední řadě dávkami pěstounské péče a legislativou k pěstounské péči.

V poslední kapitole teoretické části se věnujeme procesu adaptace, který je hlavním tématem práce. Uvedeme fáze adaptace u dítěte a faktory procesu adaptace. Seznámíme se s potřebami dítěte a na závěr třetí kapitoly i s doporučením pro pěstouny.

Praktická část nás v první kapitole na úvod seznámí s metodologií výzkumu. Popisujeme výzkumný problém s výzkumnými cíli, dále výzkumné otázky, výzkumný vzorek a metodu sběru dat.

Druhou kapitolu věnujeme analýze získaných dat z hloubkových polostrukturovaných rozhovorů pomocí metody kódování.

V poslední kapitole praktické části interpretujeme získaná data, na které navazuje shrnutí výzkumu. Rekapitulací celé problematiky jsme ukončili bakalářskou práci.

Hlavním výzkumným cílem bakalářské práce je analyzovat proces adaptace dítěte z pohledu pěstounů a interpretovat pocity a zkušenosti vnímané pěstouny při procesu adaptace dítěte. V této práci se snažíme odhalit, jak pěstouni vnímají proces adaptace a také zachytit, jak proces adaptace probíhá. To, jak proces adaptace probíhá, může ovlivnit budoucnost dítěte, proto je důležité vědět co nejvíce o tomto procesu.

Bakalářská práce seznamuje se samotným procesem adaptace dítěte po příchodu do pěstounské rodiny. Poskytuje především celistvý pohled na adaptaci dítěte s možnými pozitivními či negativními hledisky. Také seznamuje s názorem pěstounů na pomáhající organizace, které jsou nedílnou součástí pěstounské péče.

Může být nápomocna k řešení určitých rozdílných názorů, které mají samotní pěstouni a všichni ostatní, kteří mají s pěstounskou péčí co do činění, vyjma dětí. Myslíme tím například rozdílný názor na účast biologických rodičů v životě dětí a na jejich práva. Na základě tohoto výzkumu, bychom rádi poukázali na některé aspekty, kterým by bylo možné věnovat větší pozornost a přispět tak k větší spokojenosti dětí v nové rodině.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A VÝCHOVA JAKO JEJÍ SOUČÁST

V první kapitole teoretické části bakalářské práce si objasníme základní pojmy jako rodina a výchova. Definice rodiny je zmiňována jak v odborné literatuře, tak v různých slovnících, kdy se názory na ni od různých autorů víceméně neliší. Téma práce také souvisí s výchovou v rodině, výchovnými přístupy a v neposlední řadě s funkcemi rodiny.

1.1 Definice rodiny

Jak je všeobecně známé, je rodina nejstarší společenská instituce, která plní mnoho funkcí. Také vytváří určité emocionální klima, formuje postoje a hodnoty, interpersonální vztahy, základy etiky a životního stylu. Z pohledu sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejvíce běžným modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, která je tvořena rodiči a dětmi, tedy nejbližšími příbuznými. Za poslední desetiletí si prošel model rodiny významnými proměnami. Zvyšuje se proměnlivost rodinných typů, které zahrnují nejenom rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, náhradní a nevlastní. Pojetí v současné době vyzývá k porozumění rodiny jako sociální skupiny nebo společenství žijícího ve vlastním prostoru tedy domově, který uspokojuje jeho potřeby, poskytuje péči a základní jistoty dětem. Spolu se školou plní významné výchovné funkce, které se navzájem doplňují (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 189-190). Podobný názor na úlohu rodiny mají autoři Gillernová a Buriánek (2006), a to ten, že rodina má nezastupitelnou úlohu v socializaci a jedná se o primární skupinu. Mnoho let také heslo „rodina – základ státu“ odůvodňuje zájem společnosti na relativně stabilním fungování této skupiny. Rodina má tedy životní význam ve spojení s fungováním celé společnosti (Gillernová, Buriánek, 2006, s. 104). Jiná autorka, Vágnerová (2004), která se věnuje tématu rodiny, objasňuje důvody, proč je rodina důležitá:

- poskytuje dítěti základní zkušenosti, které ovlivňují způsob, jak bude dítě chápat různé informace, jak je bude interpretovat a následně na ně reagovat. Jednotliví členové rodiny a vztahy mezi těmito členy slouží jako model sloužící k napodobování dítětem popřípadě k identifikaci. Rodina je pro dítě důležitým zdrojem informací, které zobecňuje a zároveň očekává, že se všichni lidé budou chovat stejným způsobem.

- je osobně významným prostředím, které by mělo dítěti sloužit jako citové zázemí, jako zdroj jistoty a bezpečí, potřeba pozitivní akceptace je silná natolik, že by mohla ovlivnit interpretaci rodičovského chování k dítěti i spoustu dalších zkušeností. Rodina se také

vysokou měrou podílí na rozvoji sebedůvěry a sebejistoty, na kterých závisí uplatnění schopností dítěte a také modifikuje základní postoj tohoto dítěte ke světu.

- ovlivňuje dítě biologicky i sociálně, jelikož rodiče mají dispozice více či méně podobné jako jejich děti a v závislosti na svých schopnostech je určitým způsobem vychovávají. Další vývoj dítěte je závislý na míře vzdělanosti rodičů a na jejich osobnosti. Rodiče s vyšší sociokulturní úrovní považují vzdělání důležité i pro svoje děti.

To, jaké schopnosti a dovednosti jsou ceněny a které jsou naopak zbytečné, určuje rodinné prostředí. Podobně tak i na jednotlivé děti může stejné rodinné prostředí působit odlišně (Vágnerová, 2004, s. 30-31).

Podle S. Střelce se rodinou rozumí zpravidla malou skupinku lidí, která vzniká manželstvím a umožňuje v něm vzájemné soužití partnerů, rodičů a jejich dětí a utváření vztahů mezi příbuznými a mezi společností a rodinou (Střelec, 1998, s. 157). Autor Jandourek definuje rodinu jako „*formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti*“ (Jandourek, 2001, s. 206). Rodina, jak ji definuje Krebs a kol. (2015, s. 381) je vůbec prvním modelem společenství, který určuje dítěti zásadně jeho osobní vývoj a vztahy k ostatním lidem, dále společenským skupinám. Je tak významným přínosem pro společnost jak pro její kulturní, civilizační a mravní úroveň. Rodina je podle Havlíka a Koti (2002) také primární skupinou, ve které se nejenom od narození formuje osobnost dítěte, ale také prožíváme všechny fáze svého života (Havlík, Kořa, 2002, s. 67).

1.2 Rodina jako výchovný činitel

Výchova je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 277).

Ve vyspělých společnostech má hlavní odpovědnost za výchovu svých dětí rodina. Vychází z kulturních a historických tradic života společnosti a je ukotvena v jejích mravních a právních hodnotách. Celkové dlouhodobé důsledky výchovy dětí, jak v pozitivním, tak negativním smyslu se promítají do života rodiny (Střelec, 1998, s. 158).

Rodina je místo, kde se jedinec na každém kroku učí přístupu ke skutečnosti, kde se mu dostává přirozenou formou mnoha zkušeností a podnětů, kde si osvojí základy svého sociálního chování. Rodina svými vlivy působí na utváření lidského profilu všech členů

rodiny, soužitím v rodině se dále proměňují, přetvářejí a rozvíjejí, aniž by si to uvědomovali (Jůva, 1995, s. 88).

Na výchově dětí se s rodinou spolupodílí:

- učitelé a škola
- organizace církevní a světské výhradně určené pro děti a mládež
- zdravotnické, sportovní, ekologické, odborové a další organizace, které se orientují na výchovu dětí a mládeže
- speciální státní, nadační a soukromé instituce s účastí na výchově handicapovaných dětí a mládeže
- hromadné sdělovací prostředky – televize, rozhlas, film a tisk
- jiné regionální a lokální faktory společenského prostředí (Střelec et. al., 1998, s. 159).

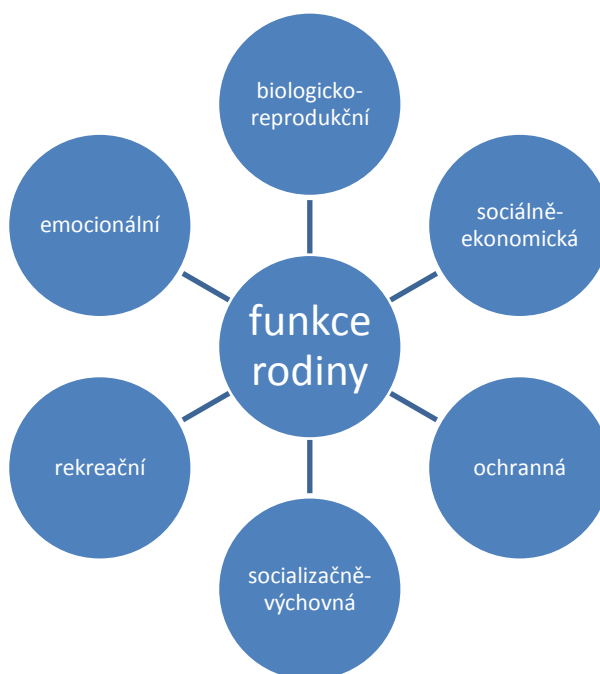
Tentýž autor se zamýšlí i nad vlivy rodinného prostředí působícího na výchovu dětí, které jsou tyto:

- Demograficko-psychologické podmínky zahrnují dva okruhy problémů:
 - přirozenou strukturu rodiny a hledisko vyplývající z působení mateřského, otcovského, sourozeneckého a prarodičovského
 - předpoklad existence a přirozeného rozvíjení se všech dimenzí života v rodině
- Materiálně-ekonomické faktory rodinného prostředí, kde patří především:
 - otázka zařazení a aktivit rodiny do ekonomického makrosystému společnosti
 - problematika zaměstnanosti obou rodičů a její vliv na děti
 - individuální spotřeba rodiny, která je součástí životního způsobu a z toho plynoucí hledisko
 - vliv technických prostředků život rodiny a techniky a jiné otázky, např. finanční podmínky pro zájmovou činnost, přípravu do školy atd.
- Kulturně-pedagogická stránka rodinného prostředí se odráží:
 - ve vzdělání rodičů a hodnotové orientaci

- v míře pedagogizace rodinného prostředí, která je patrná např. z připravenosti rodiny na výchovu dětí, z podmínek mající vliv na vytváření různých postojů jak k lidem, tak k práci, ke vzdělání a vůbec k životu (Střelec et. al. 1998, s. 163). Jak je z předcházejícího textu zřejmé, rodina je nejdůležitější v procesu utváření osobnosti každého jedince.

1.3 Funkce rodiny a výchovné přístupy v rodině

Ve své knize (Kraus, 2008, s. 81-83) zmiňuje šest funkcí rodiny, které se ale v dnešní společnosti plní jen nedostatečně. Přisuzuje to tomu, že nároky a požadavky na rodinu stále vzrůstají. Z druhé strany ale současná doba posílila význam rodiny, které se stává útočištěm před veřejným světem. Obzvláště v sociálně slabém prostředí rodina působí jako jediný opěrný bod, kde se můžou všichni její členové uchýlit. Obrázek níže nám zobrazuje funkce rodiny.

Obrázek 1. Schéma funkcí rodiny (Kraus, 2008)

Biologicko-reprodukční – společnost potřebuje stabilní reprodukční základnu,

Sociálně-ekonomická – členové rodiny zapojují ve výrobní i nevýrobní sféře a tím se stává
spotřebitelem a trh je na něm závislý

Ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) – zajišťování životních potřeb všech členů rodiny

Socializačně-výchovná – rodina učí dítě základním návykům, způsobům chování a přizpůsobovat se životu

Rekreační – týká se trávení volného času všech členů rodiny, zájmových činností

Emocionální – nezastupitelná a zásadní, jedná se o pocit lásky, pocit bezpečí a jistoty, citové zázemí

Ve výchově dítěte v rodině jsou neméně důležité rodičovské výchovné styly. Tyto výchovné přístupy představují podle Otto Čačky (2000) „*konkrétní, ustálené způsoby chování a přibližování se k dítěti.*“

A. Přístup typu laissez-faire

Jinak se označuje jako „liberální“ či „nechte to plavat“. Vyznačuje se projevy lhostejnosti a nezúčastněnosti spolu s ústupností a shovívavostí. Tento přístup má nejrůznější příčiny, nejvíce však spočívá v nedostatečné vyspělosti osobnosti vychovatele. Tento typ vychovatele se vyhýbá rozhodování, zasahuje výjimečně do výchovy případně je dětmi i ovládán. Tento přístup, který je založen na pasivním přístupu, nezájmu a citové neúčasti se promítá i do vývoje dítěte, který může být opoždován, či do citové plochosti.

B. Rozmazlování a jeho důsledky

Tento přístup se vyznačuje přehnanou péčí a úslužností. Vychovatelé dopřávají dítěti vše, co chce bez zásluhy, nedokáží dítěti nic odepřít, často dítěti nepřiměřeně posluhují. Všechna ta shovívavost vede k neschopnosti získat návyky ukázněného chování, dítě se nenaučí starat o své povinnosti a ovládat svá přání. Tím jsou děti s ohledem na věk a založení zpomalovány ve vývoji a nakonec přestanou brát vážně své vychovatele. Jedinci s dostatečnou inteligencí zneužívají později dobrou vůli a důvěřivost ostatních.

C. Autoritativní přístup

Posledním výchovným přístupem zmiňovaný autorem (Čačka, 2000, s. 213-215) je autoritativní přístup, kdy vychovatelé jsou přesvědčeni, že čím víc budou přísní, tím bude účinnější jejich výchova. Rozhodují o všem, co se týká dítěte. Když se dítě pokusí říct svůj názor, považují to za odmítnutí. Při nedodržení jejich nařízení následuje většinou tělesný trest. Napjatý a nedůvěřivý vztah se odráží i do kontaktů s jinými lidmi i do ostatních postojů. To, že nemají možnost získat lásku dospělého způsobuje oslabení ochoty

k poslušnosti a může mít za následek vznik kázeňských přestupků. Tato výchova má dvojitý dopad na jedince. Buď dítě vzdoruje, nebo se podrobí.

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Ve druhé kapitole se budeme zabývat náhradní rodinnou péčí, nejdříve se seznámíme se současnou právní úpravou náhradní rodinné péče, s jejími formami a budeme se věnovat podrobněji jedné z forem náhradní rodinné péče a to pěstounské péči dlouhodobé. Tou se budeme zabývat podrobněji už z důvodu výzkumného šetření, které jsme provedli s dlouhodobými pěstouny. Důležitým předpokladem bezproblémové adaptace dítěte je osobnost samotného pěstouna, kterou popíšeme. Zmíníme také zákony, které se týkají pěstounské péče a dávky pěstounské péče.

2.1 Formy náhradní rodinné péče

V naší společnosti je náhradní rodinná péče běžnou formou péče o děti v ohrožení, která se dotýká i naší historie. V České republice systém náhradní rodinné péče v uplynulých letech prošel významnými změnami. Nový občanský zákoník vymezil práva a povinnosti rodičů a „náhradních rodičů“ mnohem přesněji než předchozí zákon o rodině.

Současná právní úprava náhradní rodinné péče v České republice

Aktuálně v právním řádu České republiky jsou za náhradní rodinnou péči považovány instituty, jejímž prostřednictvím soud svěří do péče dítě jiné fyzické osobě než samotnému rodiči. Rodiče mohou sami podle § 881 občanského zákoníku svěřit péči o dítě a jeho ochranu či výkon výchovy jiné osobě. V praxi se používá k zajištění krátkodobé péče o dítě. Odpovědnost nad výběrem vhodné osoby je na samotných rodičích. Stát nevstupuje do tohoto vztahu, protože je mezi rodičem a osobou pečující o dítě. Práva a povinnosti samotných rodičů jsou zachovány.

Jestliže se dítě ocitá v péči, která nahrazuje osobní péči rodičů či ji do budoucna plně nahradí, jsou voleny tyto formy péče:

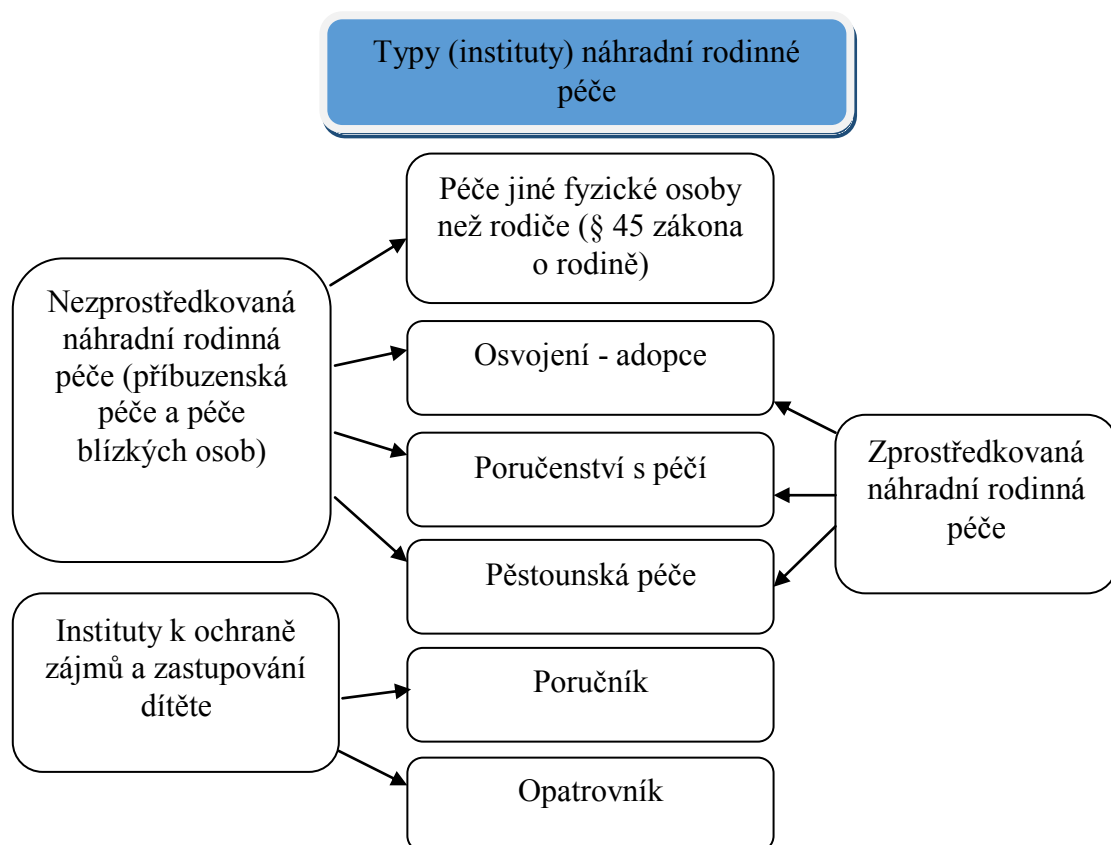
1. Osvojení (§ 794 až § 854 občanského zákoníku).
2. Osobní péče poručníka (§ 928 až § 942 občanského zákoníku). Jestliže poručník pečuje osobně o dítě, má z pohledu hmotného zabezpečení (daňové, dávkové, pojistné systémy) stejné postavení jako pěstoun. Zároveň má dohodu o výkonu pěstounské péče, která je povinně uzavírána a má rovněž nárok na služby „doprovázejících“ organizací.
3. Péče jiné osoby (§ 953 až § 957 občanského zákoníku). O tomto typu péče rozhoduje soud, podmínkou svěření ale je, že o dítě nemůže pečovat ani jeden z rodičů, ani poručník.

Z hlediska hmotného zabezpečení nemá postavení tzv. „osoby pečující“ podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí, ale má obdobná práva a povinnosti jako pěstoun. Nevzniká jí nárok na dávky pěstounské péče, jelikož se s ní neuzavírá dohoda o výkonu pěstounské péče. Nelze však do tohoto typu péče svěřit dítě z důvodu, kdy nelze rodiči nebo jiné povinné osobě vyměřit v odpovídající výši výživné.

4. Pěstounská péče (§ 958 až § 970 občanského zákoníku).

5. Pěstounská péče na přechodnou dobu (§ 958 odst. 3 občanského zákoníku, který odkazuje na zvláštní právní úpravu § 27a zákona o sociálně-právní ochraně dětí (Nadační fond J&T, 2015).

Abychom lépe pochopili systém náhradní rodinné péče, ve stručnosti se s těmito formami, vyjma pěstounské péče na dobu trvalou, které věnujeme další samostatnou podkapitolu, budeme zabývat. Informace této podkapitoly jsme čerpali na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí, kde se nám jevíly informace nejaktuálnější a vystihují nejlépe danou problematiku. Schéma níže nám zobrazuje typy náhradní rodinné péče.

Obrázek 2. Schéma NRP (Bubleová et. al., 2011, s. 39)

Osvojení

Osvojením vznikají mezi osvojencem a osvojitelem vztahy jako mezi dítětem a rodičem a vztahy mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vztahy příbuzenské. Osvojitelé mají plnou rodičovskou zodpovědnost při výchově dítěte. Osvojitel, popřípadě osvojitelé jsou na základě pravomocného rozhodnutí soudu zapsáni do matriky namísto rodiče. Osvojitel je povinen nejpozději do zahájení školní docházky informovat osvojence, že byl osvojený. Žádnému z nich nenáleží žádné dávky. Dítě osvojením získá příjmení osvojitele, vztahy k původní rodině zanikají.

Osvojitelem může být pouze zletilá osoba a svéprávná, která zaručuje svým způsobem života, že bude pro dítě dobrým rodičem.

Osvojení bez souhlasu dítěte, rodičů dítěte nebo osob, které jsou oprávněny dát souhlas za rodiče, popřípadě bez souhlasu manžela osvojitele, nemůže být rozhodnuto. Je-li osvojovanému dítěti alespoň 12 let, musí být vždy jeho osobní souhlas. Jestliže ještě nedosáhlo 12 let, opatrovník jménem dítěte dá tento souhlas.

Osobním prohlášením dává rodič souhlas vůči soudu. Matka může dát souhlas k osvojení nejdříve 6 týdnů po narození dítěte, jeho otec může před uplynutím této doby, nikoli však před narozením dítěte. Odvolat souhlas k osvojení lze po dobu 3 měsíců ode dne, kdy byl podán. Jestliže zjevně rodiče osvojovaného dítěte, pokud jsou jeho zákonnými zástupci, nemají o něho zájem, není třeba jejich souhlasu.

Osobní péče poručníka

Povinnost soudu jmenovat poručníka dítěti nastává tehdy, když tu není žádný z rodičů, který vykonává vůči svému dítěti rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Jedná se o situace, kdy:

- oba rodiče nezletilého zemřeli,
- oba rodiče byli zbaveni rodičovské odpovědnosti,
- výkon rodičovské odpovědnosti rodičů dítěte byl pozastaven,
- rodičovská odpovědnost rodičů dítěte byla omezena, nebo byl omezen její výkon a současně byl stanoven tohoto omezení rozsah, nebo
- jedná se o dítě nezletilých rodičů, popřípadě je jeden z rodičů nezletilý a druhý rodič není znám, či není uveden v rodném listě.

Poručník, který osobně pečuje o dítě, nemá k dítěti vyživovací povinnost, ale má vůči dítěti jako rodič zásadně všechny práva a povinnosti. Poručník i poručenec jsou zabezpečeni dávkami pěstounské péče v případě osobní péče o dítě. Soud jmenuje poručníkem, pokud to není v rozporu se zájmy dítěte, osobu, kterou doporučili rodiče a pokud nikdo takový není, ustanoví poručníkem někoho z příbuzných nebo osob blízkých dítěti nebo jeho rodině.

Pokud dítěti není ustanoven poručník nebo ustanovený poručník se neujal funkce, vykonává poručenství orgán sociálně-právní ochrany dětí coby veřejný poručník. Jestliže se nepodaří vhodného člověka najít, jmenuje soud do funkce poručníka orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Poručník se soudu zodpovídá za řádné plnění funkce a pravidelně podléhá jeho doзору. Poručník je povinen podávat jednou za rok zprávy soudu o osobě poručenice a předkládat podrobné vyúčtování spravovaného jmění. Když je péče o jmění dítěte obtížná, může soud po návrhu poručníka, jmenovat opatrovníka pro správu jmění dítěte. Poručník po skončení výkonu funkce předloží soudu nejpozději do 6 měsíců všechno, co měl z důvodu funkce u sebe a předloží závěrečnou zprávu o výkonu funkce poručníka.

Poručenství zaniká když,

nabude jednomu z rodičů rodičovská odpovědnost, nebo nabude schopnosti ji vykonávat,

nabude dítě svéprávnosti,

dítě je osvojeno,

zemře poručník,

soud rozhodne o zproštění poručníka jeho funkce,

odvolá poručníka

Péče jiné osoby

Dítě se rozhodnutím soudu svěřuje do péče jiné osoby v případě, když se nemůže osobně starat o dítě ani jeden z rodičů a ani poručník. Zájmy dítěte musí být v souladu s rozhodnutím o svěřením dítěte do péče. Rodičům, není-li rozhodnuto soudem jinak, zůstává zachována rodičovská zodpovědnost a jsou nadále zákonnými zástupci dítěte. Svěřením dítěte do osobní péče jiné osoby je upřednostněné před péčí o dítě v ústavní výchově.

Pečující osoba musí souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče. Práva a povinnosti vymezí soud, s použitím ustanovení o pěstounství. Jedná se o právo a povinnost vykonávat při výchově přiměřené povinnosti a práva rodičů a o dítě osobně pečovat. Pečující osoba je oprávněna a povinna rozhodovat jen o běžných záležitostech. O jeho podstatných záležitostech má povinnost informovat rodiče dítěte. Také má pečující osoba povinnost prohlubovat, rozvíjet sounáležitost s jeho rodiči, příbuznými, osobami blízkými dítěti. Nadále trvá vyživovací povinnost rodičů k dítěti v případě svěřením dítěte do péče jiné osoby. Pokud není možno uložit vyživovací povinnost rodičům nebo ostatním příbuzným, nelze použít ustanovení o svěřením dítěte do péče jiné osoby. Při svěřením dítěte do péče jiné osoby má pečující osoba právo vymáhat výživné stanovené rodičům na dítě majícího v péči. Zároveň má právo hospodařit s výživným pro dítě podle jeho potřeb a v souladu s jeho zájmy (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019).

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí může soud svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám vedených v evidenci osob podle zákona o OSPOD. Tyto osoby mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, a to na:

- dobu, po kterou rodič nemůže dítě ze závažných důvodů vychovávat
- dobu, po jejímž uplynutí matka může k osvojení dát souhlas, nebo po kterou rodič může k osvojení dítěte souhlas odvolat, nebo
- dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že k osvojení není třeba souhlasu rodičů

Soud je povinen v těchto případech přezkoumat nejméně jednou za tři měsíce, jestli trvají důvody pro svěřením dítěte do pěstounské péče a také si vyžaduje zprávy od příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle 1 rok. Výjimkou je, jestliže jsou do pěstounské péče svěřeni sourozenci pěstouna. Doba jednoho roku se tak počítá od přijetí posledního sourozence. Ve výjimečných případech může být prolomena zásada trvání maximálně jeden rok.

Vyživovací povinnost k dětem v pěstounské péči na přechodnou dobu náleží rodičům, nebo osobám povinným výživou k dítěti a určí ji soud (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019).

2.2 Pěstounská péče

V naší zemi v letech po znovuoobnovení demokracie v roce 1989 v oblasti pěstounské péče byla zděděna tradice kvalitní dlouhodobé pěstounské péče. Byla podobná v mnoha ohledech osvojení. Děti pěstouni přijímali s vědomím trvalé součásti jejich rodiny a s nekončící péčí při dosažení plnoletosti dítěte. Pěstouny stát podporoval jen minimálně, formou symbolických dávek. Dlouhodobá péče také znevýhodňovala ženy v rámci důchodového zabezpečení. Pro pěstouny znamenala velké osobní nasazení bez adekvátní podpory a ocenění.

V roce 1998 byla přijata novela zákona o rodině (zákon č. 91/1998 Sb.) a přinesla mnoho změn. Představuje radikální změnu v přístupu k náhradní rodinné péči. V roce 1999 nastal další zásadní posun. Byl přijat samostatný zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., který upravoval mimo jiné praktický výkon pěstounské péče rámcově zakotvený v zákonu o rodině z roku 1963, tím pádem byl zrušen zákon o pěstounské péči z roku 1973. V dalších letech proběhly ještě další zásadní právní úpravy, které určují současný charakter a situaci v oblasti pěstounské péče. Jsou to tyto právní úpravy:

- od 1. 1. 2013 v platnosti novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 401/2012).

- od r. 2014 v platnosti nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012), upravuje i oblast rodinného práva (byl zrušen původní zákon o rodině č. 94/1963) (Pazlarová, 2016, s. 13-14).

Základní informace o pěstounské péči

Děti, o něž nemůže pečovat ani jeden z rodičů ani poručník, se svěřují do pěstounské péče na dobu, po kterou trvá překážka bránící péči o dítě jeho rodičům. Po pominutí těchto překážek může rodič požadovat zpět dítě do své vlastní péče. Soud může takovému návrhu vyhovět, jestliže je to v zájmu dítěte.

Pěstounská péče má před péčí v ústavní výchově přednost. Rodiče dítěte mají vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, i když je dítě svěřeno do pěstounské péče, s výjimkou práv a povinností, které stanoví zákon pěstounovi. Jestliže má pěstoun za to, že rozhodnutí zákonného zástupce dítěte není v souladu se zájmem dítěte, může se domáhat soudního rozhodnutí. Rodiče dítěte mají právo se s ním stýkat osobně a

pravidelně a také mají právo na informace o dítěti. Pěstounská péče zaniká dnem, kdy dítě nabude plné svéprávnosti, jinak jeho zletilostí.

Ten, kdo se má stát pěstounem, musí skýtat záruku řádné péče, musí se svěřením dítěte do pěstounské péče souhlasit a mít bydliště na území České republiky. Dítě do pěstounské péče se svěřuje buď jednotlivci, nebo společné péče manželům. Pěstoun vyživovací povinnost k dítěti nemá, jelikož svěřením dítěte do pěstounské péče nemá vliv na trvání vyživovací povinnosti rodičů vůči dítěti (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019). Tabulka níže nám udává počet dětí v PP v jednotlivých krajích.

Územní jednotka	Počet dětí v pěstounské péči
Hlavní město Praha	138
Středočeský kraj	175
Jihočeský kraj	116
Plzeňský kraj	163
Karlovarský kraj	97
Ústecký kraj	161
Liberecký kraj	75
Královéhradecký kraj	70
Pardubický kraj	92
Kraj Vysočina	52
Jihomoravský kraj	119
Olomoucký kraj	74
Zlínský kraj	77
Moravskoslezský kraj	358
Celkem ČR	1 767

Tabulka 1. Počet dětí v PP dle krajů v roce 2018 (MPSV, Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí, 2019)

Práva a povinnosti pěstounů

- je povinen a oprávněn osobně o dítě pečovat a vykonávat při výchově přiměřeně práva a povinnosti rodičů
- je povinen a oprávněn rozhodovat o běžných záležitostech a v těchto běžných záležitostech dítě zastupovat a spravovat jeho jmění
- má povinnost rodiče dítěte informovat o podstatných záležitostech dítěte
- má povinnost prohlubovat a rozvíjet sounáležitost dítěte s jeho rodiči, osobami dítěti blízkými, dalšími příbuznými a také ji udržovat
- má povinnost umožnit styk dítěte s rodičem, ledaže soud stanoví jinak.

Vyžadují-li to okolnosti, soud stanoví další povinnosti a práva pěstouna (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2019).

2.2.1 Osobnost pěstouna

Pěstounská péče je výkon velmi náročný. Vyžaduje to nejen důkladnou odbornou připravenost u žadatelů, ale i odpovídající osobnostní charakteristiky (Pazlarová, 2016, s. 61). Proto se budeme v následující podkapitole osobností pěstouna zabývat.

Hlavním důvodem důkladného posuzování žadatelů o pěstounskou péči je odpovědnost za ohrožené děti, kterou přebírá. Proto musí zajistit, aby u dětí, které bude svěřovat budoucím pěstounům, byly dostatečným způsobem naplněny potřeby dítěte a také mu bude poskytnut sociálně žádoucí vzor pro fungování rodiny. Při výběru pěstounů se proto musíme zaměřit na osobnostní kvality, které můžeme rozdělit do tří skupin:

- předpoklady k rodičovství a jejich kompetence
- sociální fungování a integrace
- předpoklady osobnostní

Rodičovské kompetence

Hlavním nárokem, který je kladen na pěstouny je, aby byli dobrými „náhradními“ rodiči. Rodičovství je definováno jako trvalý vztah mezi dítětem a jeho pečovateli. Vztah je tedy definujícím a ústředním parametrem rodičovství. Z toho vyplývá, že základní rodičovskou kompetencí je schopnost vytvářet si a udržovat vztah s dítětem.

V odborné literatuře bývají rodičovské kompetence definovány různými způsoby, většinou se však jedná o kompetence k podpoře řádného psychického, fyzického, sociálního vývoje dítěte od dětství po dospělost.

V současnosti je nejčastěji využíván model rodičovských kompetencí tzv. hodnotící rámec. Rozlišuje tři základní okruhy v oblasti ochrany dítěte:

- vývojové potřeby, rodič by měl být schopen je rozpoznat a uspokojovat
- faktory rodiny a prostředí, rodič by měl být schopen zajistit nejen příjem odpovídající, ale i možnost vrůstat do širšího psychosociálního prostředí
- rodičovské kompetence, především představují rodičovi schopnosti zajistit dítěti základní péči, emocionální vřelost, stabilitu, bezpečí, povzbuzení, schopnost zajistit hranice

Sociální fungování a integrace

Další velmi důležitou charakteristikou budoucích pěstounů je charakter jejich dosavadní a aktuální sociální integrace. Nejspolehlivější výpovědí určitého chování je chování minulé. Podle toho můžeme odhadovat, jak se budeme chovat v budoucnosti. Jestli u žadatelů nacházíme stabilní vzorce sociálního chování, lze předpokládat, že tomu tak bude i v budoucnosti. Do této části začleňujeme sociální integraci v širším smyslu, např. vzdělání, schopnost udržet si zaměstnání, dodržování právních a sociálních norem apod., také ale sociální fungování v užším smyslu, převážně schopnost udržovat dlouhodobé a kvalitní mezilidské vztahy.

Zdrojem nejcennějších informací je rozhovor, při kterém získáváme informace o předchozím životě.

Předpoklady osobnostní

V souvislosti všeho výše uvedeného můžeme základní nároky na osobnost pěstouna shrnout. Měli bychom očekávat, že to budou osobnosti, které budou:

- zralé, s dostatečnými životními zkušenostmi, stabilní,
- dostatečně začleněné do svého sociálního prostředí, které přijímají a kterým jsou přijímány,
- schopny upřednostnit uspokojování potřeb přijatých dětí do pěstounské rodiny před potřebami svými,

- schopny vytvořit láskyplný, stabilní a bezpečný vztah s vědomím, že přerušen může být kdykoliv,
- schopny spolupracovat a mají dostačující náhled na své schopnosti i momentální situace (Pazlarová, 2016, s. 49-57).

Co je ale úplně nejdůležitější, pěstoun by měl být hlavně člověk, který by měl vědět, co od sebe může očekávat. Může být schopen postarat se o několik dětí najednou, ale bude i skvělé, když se postará třeba jen o jedno. Nejde přece o kvantitu, ale kvalitu. Co se týče vlastností, které by měl pěstoun mít, tak jejich výčet by byl dlouhý a dost proměnlivý ve vztahu k dítěti, které má v pěstounské péči. Proto jejich výčet není možné považovat za konečný. Nejvíce důležité je, co se týče vlastností, být jistým způsobem přizpůsobivý a kreativní, což je podmínkou reakce na každodenní různorodost situací (Na pěstounství nejste sami, 2019).

2.2.2 Dávky pěstounské péče a legislativa

Dávky, které se poskytují pěstounům, by měly sloužit k vyrovnání nákladů, které vznikly v souvislosti s přijetím dítěte. Výše dávky je závislá na tom, jestli je dítě v péči trvalé nebo dočasné a také záleží na zdravotním stavu dítěte a počtu dětí, které má pěstoun v péči. Jedná se o celkem pět příspěvků, na které má pěstoun nárok. Tabulka níže nám udává, jaká výše dávky může být v jednotlivých případech.

Odměna pěstouna	
Péče o 1 dítě	12 000 Kč
Péče o 2 děti	18 000 Kč
Péče alespoň o 3 děti	30 000 Kč
Péče alespoň o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci (ve stupni II, III nebo IV)	
Osoba v evidenci, i v případě, že nepečuje o žádné dítě	20 000 Kč

Tabulka 2. Odměna pěstouna v r. 2018 (ČSÚ)

Legislativa k pěstounské péči

- Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník (§ 958 a násl.)
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (§47a a násl.)
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

3 PROCES ADAPTACE

Hlavním tématem bakalářské práce je adaptace dítěte na pěstounskou rodinu, proto se v této kapitole zaměříme na proces adaptace. Vysvětlíme si význam slova adaptace, jaké jsou fáze adaptace u dětí, budeme se zabývat faktory, které ovlivňují délku adaptační fáze. V závěru třetí kapitoly se seznámíme se základními potřebami dětí v náhradní rodinné péči a s doporučením pro pěstouny.

Adaptace znamená obecně proces přizpůsobení se něčemu. Sociální adaptace je přizpůsobení se člověka novým sociálním podmínkám (např. adaptace u dítěte při přechodu z jednoho stupně školy na druhý) (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 11). Adaptace dítěte začíná okamžikem příchodu do nové rodiny a její trvání je minimálně půl roku, což se odvíjí od věku dítěte a předchozích zkušenostech dítěte.

3.1 Fáze adaptace

Adaptace dítěte na nové prostředí rodiny, do které přichází, je opravdu obtížná. Má své fáze, které jsou různě dlouhé, rozdílně intenzivní a některé jsou zákonité. Adaptace má své fáze jak u dětí, tak u ostatních členů rodiny (Zezulová, 2012, s. 40). My se seznámíme s fázemi adaptace dítěte.

Fáze adaptace dítěte

1. fáze – poznávání: dítě je v tomto období podle svého vývoje a věku více či méně nejisté. Malé děti ztrácejí jistotu nynějšího prostředí i rituálů, větší mají snahu zalíbit se, i když ještě není vztahem ke konkrétním lidem v pravém slova smyslu. V této fázi by odešly s kýmkoliv, kdo nasytí jejich potřeby. Je důležité v tomto období zachovat „šestinedělí“, aby dítě mělo dostatek času zvyknout si na nový domov, bez chaosu.

2. fáze – uvolnění: dítě v této fázi po čase pochopí, že to je jeho nový domov a začne testovat, jak je stabilní. Zjišťuje jeho místo v rodině, jeho teritorium, jak pevné jsou hranice, které mu v rodině vytváříte. Může se i stát, že dítě bude kopat kolem sebe a zkoušet, co nová rodina všechno unese. Fáze velmi náročná díky špatnému zacházení s dítětem v minulosti, ničemu jinému nerozumí. Opak je chování závislé. Ze strachu z opuštění, nerespektují soukromí nové maminky ani soukromou zónu. Chování pro pěstouny vysilující.

3. fáze – přijetí: v této fázi jsou pozice vyjasněny, dítě je-li přijato takové, jaké je, přijímá svoji rodinu takovou, jaká je. Vytvářejí se citové vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, které jsou jedinečné svou adresností ke konkrétním lidem (Zezulová, 2012, s. 40-41).

3.2 Faktory procesu adaptace

Při adaptace dítěte obvykle platí, že čím je dítě mladší, tím lépe a snadněji probíhá jeho přijetí do rodiny a adaptace všech členů rodiny. U kojenců bývá celý proces předávání zpravidla rychlý a hladký. V tomto věku lze adaptaci usnadnit maximálním udržováním jeho návyků a postupným zaváděním všech změn. Vágnerová (2012, s.14) uvádí, že adaptace malého dítěte do pěstounské rodiny může probíhat bez problémů, jestliže jsou pěstouni zkušenější a uvědomují si, že mohou nastat komplikace a dítě nemá nápadnější chování. U batolat, podle Pazlarové (2016), by měli mít pěstouni informace o oblíbených činnostech, obavách, zdravotních omezení apod., aby se tak mohli vyhnout potížím v adaptační fázi (Pazlarová, 2016, s. 65). Předškolní a mladší děti podléhají silně momentálním pocitům, které ovlivňují reakce a psychický stav dítěte a nálada se mění. Je důležité sledovat i jejich neverbální reakce na podněty, protože děti ještě neverbalizují jasně svoje pocity. Příchod dětí školního věku by už měl být rozhodnutím oboustranným. Do dění vstupují více racionální prvky rozhodování a je možné a vhodné se na řadě věcí domlouvat (Pazlarová, 2016, s. 65-66).

Podle Pazlarové (2016) jsou důležitými faktory úspěšné péče tyto:

Vztah

Klíčovým faktorem budoucí úspěšnosti péče je navázání vztahu k pěstounům. Vytváření vztahu a jeho podpora je důležitým úkolem adaptace dítěte v rodině. Snadnější pro děti je navázání vztahů s pěstouny bez vážnějších traumatických zkušeností, rozumových omezení či zdravotních obtíží. Vytvoření a udržování pevného vztahu mezi dítětem a pěstounem je dlouhodobý proces, překračující rámec adaptační fáze a je po celou dobu součástí pěstounské péče.

Společný čas

Společně trávený čas je další z podmínek navázání vztahu dítěte a pěstouna. Pro obě strany by měl být společný čas uspokojivý a přiměřený věku a okolnostem. U mladších dětí se v prvním období po přijetí nedoporučuje navštěvovat předškolní zařízení, z důvodu

intenzívnějšího zvykání si na sebe a u starších dětí by měl společný čas záviset na přáních dítěte. Důvěra, vztah a pocit bezpečí se vytváří v každodenních pozitivních interakcích.

Domácnost

Praktické soužití s novou rodinou je také důležitou součástí procesu adaptace spolu s citovou a vztahovou složkou. Dítě musí znát pravidla celé domácnosti. Všichni členové domácnosti by měli být připraveni a počítat s nedorozuměními, která se i při dobré vůli objeví. To souvisí s předchozí životní historií dítěte, s mírou traumatizace, deprivace a jiných okolností. Děti školního věku by měly mít vymezen osobní prostor, jelikož potřebují určitou míru soukromí a vlastní prostor.

Lokalita

Neméně důležité je seznámení dítěte s okolím, ve kterém rodina žije a s ohledem na věk také s orientací na důležitých místech jako je hřiště, škola, náměstí, nádraží atd. Rovněž s místy, kam by dítě chodit nemělo, je potřeba je seznámit.

Širší sociální síť

Širší sociální okolí, sousedi, příbuzní a přátelé rodiny jsou další skupinou, se kterou se musí dítě postupně seznámit. U mladších dětí by toto seznamování mělo probíhat až po několikátýdenní adaptaci v rodině. Přijaté dítě by mělo nejprve vrůst do nové rodiny, nalézt pocit bezpečí a teprve potom vstupovat do světa širších sociálních vazeb.

Škola

Dle autorky (Pazlarová, 2016, s. 66-68) pokračování ve školní docházce co nejdříve po příchodu do nové rodiny, vytváří pro děti školního věku další složitou situaci. Musí se sžít nejen s novou rodinou, ale i vyrovnat s novým kolektivem ve třídě a požadavky nové školy. Je nutné adaptaci dítěte ve školní třídě sledovat, protože je složité začlenit se do již ustálených vrstevnických skupin a pro dítě v pěstounské péči to může být ještě složitější. Proto je důležitá spolupráce pěstounů, školy a pracovníků, která může být nápomocná při adaptaci dítěte v novém prostředí.

3.3 Dítě a jeho potřeby

Aby se dítě zdravě vyvíjelo a dospělo ke zralosti a spokojenosti, je nutné, aby byly naplněny jeho základní vývojové potřeby a to ve správný čas, vhodným způsobem a těmi správnými lidmi. Tito lidé jsou pro dítě vztahovými nebo mateřskými osobami a nemusí to být jenom matka. Touto osobou může být i náhradní rodič nebo kdokoliv jiný, kdo se k dítěti chová mateřsky (Pěstounství jako profese, 2015, s. 4).

Základní potřeby dětí jsou tyto:

- Potřeba stimulace, tj. optimálního přívodu podnětů co do množství, kvality a proměnlivosti s ohledem na určité dítě. Uspokojení potřeby stimulace vede dítě k aktivitě.
- Potřeba smysluplného světa, tj. jestliže se mají z jednotlivých podnětů stát poznatky a zkušenosti, musí v podnětech být určitý řád, smysl. Uspokojení této potřeby umožňuje dítěti nabývat zkušeností, učit se přizpůsobovat se životním podmínkám apod.
- Potřeba životní jistoty. Uspokojení potřeby zbavuje dítě úzkosti, dodává mu pocit bezpečí, umožňuje to dítěti cílevědomou aktivitu poznávací, společenskou, pracovní. Naplňuje se především v mezilidských citových vztazích.
- Potřeba pozitivní identity, vlastního „já“, je to pozitivní přijetí sebe sama a své společenské hodnoty. Podmínkou uspokojivého zařazení ve společnosti je patřičná sebeúcta i sebevědomí.
- Potřeba otevřené budoucnosti, naděje a životní perspektivy. Tato potřeba umožňuje uspokojivé prožívání osobního běhu života (Bubleová, et al., 2011, s. 66).

3.4 Doporučení pro pěstouny

Úspěch procesu adaptace je závislý na vzájemné schopnosti přizpůsobení se obou stran. Od náhradní rodinné péče, ať už se jedná o jakoukoliv její formu, se očekává hluboké citové uspokojení a přirozenou náplň života dětem i jejich náhradních rodičů. Matějček (1999, s. 93-97) se pokusil pro náhradní rodiče sestavit poznatky a zkušenosti do jakéhosi desatera, které by mělo být aspoň inspiračním vodítkem k porozumění sobě a svému postavení.

1. Nebojme se přijmout své „náhradní“ rodičovství! Slovo „náhradní“ znamená pomoc dítěti tam, kde je jí nejvíc potřeba. Pravé a skutečné je to, jestliže jsme přijali dítě takové, jaké je, tzn. bez předsudků a bez podmínek.

2. Nebojme se o lásku dítěte! Neexistuje něco jako „hlas krve“. Dítě za rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají. Soužitím čili sdílením života se vytváří vzájemný vztah mezi rodiči a dítětem.

3. Nebojme se práce na sobě samých! Pravdou je, že vlastní rodiče mají snazší cestu k porozumění dítěti v jeho individualitě a jedinečnosti. Náhradní rodiče se k tomu porozumění musí propracovat.

4. Zatajená pravda je v lidských vztazích nebezpečná. Nový svazek nemůže pojistit sebelepší zákon, nýbrž pravda! Náš zákon o rodině poskytuje náhradní rodinné péči vnější ochranu. Vnitřní ochranu jenom rodiče. Stane se tak v případě, jestliže přijmou identitu náhradních rodičů a jestliže dítě přijme pozitivní identitu dítěte v pěstounské péči.

5. Dítě má o sobě vědět víc, než vědí ostatní. Identita dítěte v náhradní rodinné péči má být jasná, čistá, spolehlivá. Dítě si má být jisto, že jim (náhradním rodičům) na něm záleží.

6. Nestačí sdělit, je třeba sdílet! Nečekat, až se bude dítě ptát, ale začít při vhodné příležitosti sami! Je třeba fakt, že dítě má jiný původ než pěstouni, opakovaně sdělovat a opakovaně v pevném citovém společenství prožívat.

7. Dítě není z nás, ale je naše. Musíme počítat s tím, že dítě má určitý dědičný vklad, se kterým máme výchovně hospodařit, k dobrému ho užívat. Neměli bychom se snažit jej vymazat, potlačit nebo přetvořit. Budeme-li se snažit dítěti porozumět, bude to první krok na dobré cestě.

8. S horším počítejme, lepším se dejme překvapit. Přílišná očekávání, nadnesené ideály, které do dětí vkládáme, jsou taktéž nebezpečné jako určitá zaslíbení, které by dítě mělo podle našich představ splnit. Stejně je to i s důvěrou v „neomezenou moc výchovy“, i v „neomezenou moc lásky“, a to zejména té rodičovské. Následuje zklamání, které stojí na začátku děje a na jehož konci je bolest náhradních rodičů nad výchovným nezdarem a poruchami chování dítěte.

9. O vlastních rodičích dítěte jen to dobré! Vědomí o vlastním původu, a tedy i vědomí o vlastních rodičích patří k identitě dítěte. O vlastních rodičích dítěte mluvíme tak, abychom

nemuseli nic měnit, maximálně podrobnosti přidávat. Děti to v každém případě ocení a náhradní rodiče stoupnou v jejich hodnocení.

10. Otevřené rodinné společenství! Rodiny, které přijímají dítě do své péče, mívají tendenci izolovat se a vytvářet si ochranné a obranné mechanismy. Taková tendence neprospívá nejvíce dítěti. Někdy se stane, že dítě podlehne lákadlům nejrůznějších part. Proto je důležité neomezovat dítě v kontaktu s vnějším světem (Matějček, 1999, s. 93-98). Tyto doporučení mohou v mnohém pomoci budoucím i stávajícím pěstounům na dlouhé cestě procesu adaptace a nejenom jeho. I když byla publikace vydána před více lety, je stále aktuální.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Metoda kvalitativního výzkumu byla pro nás nejvhodnější pro uskutečnění tohoto výzkumného šetření. Ve výzkumném šetření se budeme opírat o názory a zkušenosti respondentů-pestounů. Kromě techniky otevřeného kódování jsme použili i techniku axiálního kódování. Nejprve jsme si přiblížili cíl výzkumu, výzkumné otázky, následně jsme se zaměřili na charakteristiku výzkumného vzorku a užitou metodu výzkumu. Poté jsme analyzovali získaná data a popsali jejich zpracování. Na závěr praktické části jsme se věnovali interpretaci dat a shrnutí výzkumu.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumným problémem této bakalářské práce je: **Adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů.** Na procesu adaptace se podílí více členů a to nejen dítě, ale i pěstouni a ostatní členové rodiny. Je to zdlouhavý, náročný proces, v každé pěstounské rodině má jiný průběh a ten je závislý na mnoha faktorech. Dítě i pěstouny čeká období plné otazníků. Téma tohoto výzkumného problému nám dává možnost proniknout do života pěstounských rodin a přiblížit proces adaptace dítěte z pohledu pěstounů a jak proces sami vnímají. Téma pěstounské péče jak krátkodobé tak dlouhodobé je v dnešní době často diskutované, avšak proces adaptace už tak prezentovaný není, proto se budeme tímto výzkumným problémem zabývat.

4.2 Výzkumné cíle

Hlavním výzkumným cílem je **analyzovat proces adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů a interpretovat pocity a zkušenosti vnímané pěstouny při procesu adaptace dítěte.** Způsobem výběru výzkumných otázek a cíle výzkumu se vynasnažíme zodpovědět na otázky, které by mohly vést k přiblížení procesu adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem pěstounů a přispět tak k větší informovanosti o adaptaci dětí osobní zkušeností pěstounů.

Dílejší výzkumné cíle jsou tyto:

- Analyzovat představy pěstounů o adaptaci dítěte na pěstounskou rodinu.
- Odkrýt pozitivní stránky, které vytváří proces adaptace dítěte na pěstounskou rodinu.
- Zjistit příčiny problémové adaptace dítěte na pěstounskou rodinu.

- Zjistit, jestli pěstouni využívají služeb doprovázení při vzniklých problémových či jiných situacích.
- Analyzovat zkušenosti pěstounů s adaptací dítěte.

4.3 Výzkumné otázky

Jádro každého výzkumného projektu tvoří výzkumné otázky, které plní funkce pomáhající k dosažení výsledků v souladu se stanovenými cíli a pomáhají nám k tomu, jak výzkum vést. Všechny složky výzkumného projektu musí být v souladu (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 69). Pokusíme se nalézt odpovědi na výzkumné otázky pomocí otázek kladených respondentům v rozhovoru. Výzkumné otázky jsou jedna hlavní a pět dílčích výzkumných otázek.

Jak vnímají proces adaptace dítěte na pěstounskou rodinu samotní pěstouni?

Dílčí výzkumné otázky:

- Jaké jsou představy pěstounů na proces adaptace dítěte?
- Jaké jsou pozitivní stránky procesu adaptace dítěte na pěstounskou rodinu?
- Jaké jsou příčiny problémové adaptace dítěte?
- Jakým způsobem pomáhají pěstounům služby doprovázení?
- Jaké jsou zkušenosti pěstounů s adaptací dítěte?

4.4 Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem pro náš výzkum jsou dlouhodobí pěstouni, kteří mají dostatek zkušeností s pěstounskou péčí. Všichni respondenti jsou středního věku a vychovali i své děti. Celkem jsme vybrali 5 respondentů. Tři respondenti pochází ze stejného města, jednoho respondenta autorka znala, proto kontakt na něho byl autorce známý a u zbylých čtyř respondentů byla použita metoda sněhové koule, kdy zbylí respondenti byli osloveni na základě doporučení respondentů, u kterých už byl proveden výzkum. Tabulka níže nám udává údaje o respondentech a dětech v pěstounské péči.

Respondent	Délka PP	Počet dětí v PP	Aktuální věk dětí	Věk dítěte při přijetí do PP
R1	5,5let	1dítě	11let	6let
R2	8let	3děti	8, 7, 4 a půl let	5měsíců, 5 a půl m., 3 roky
R3	13let	4děti	16, 14, 13, 13let	2, 6, 2, 5
R4	5let	1dítě	7let	2roky
R5	10let	2děti	9, 7let	10měsíců, 2roky

Tabulka 3. Přehled délky PP, počtu dětí v PP, aktuální věk dětí, věk dětí při přijetí do PP

4.5 Metoda výzkumu a sběru dat

Pro zodpovězení výzkumných otázek jsme použili kvalitativní výzkum, metodou sběru dat je hloubkový rozhovor a forma polostrukturovaný rozhovor. K docílení získání informací jsme si připravili otázky, které mohly být podle potřeby doplněny. Rozhovory, které jsme přepsaly, budou upraveny pomocí otevřeného kódování.

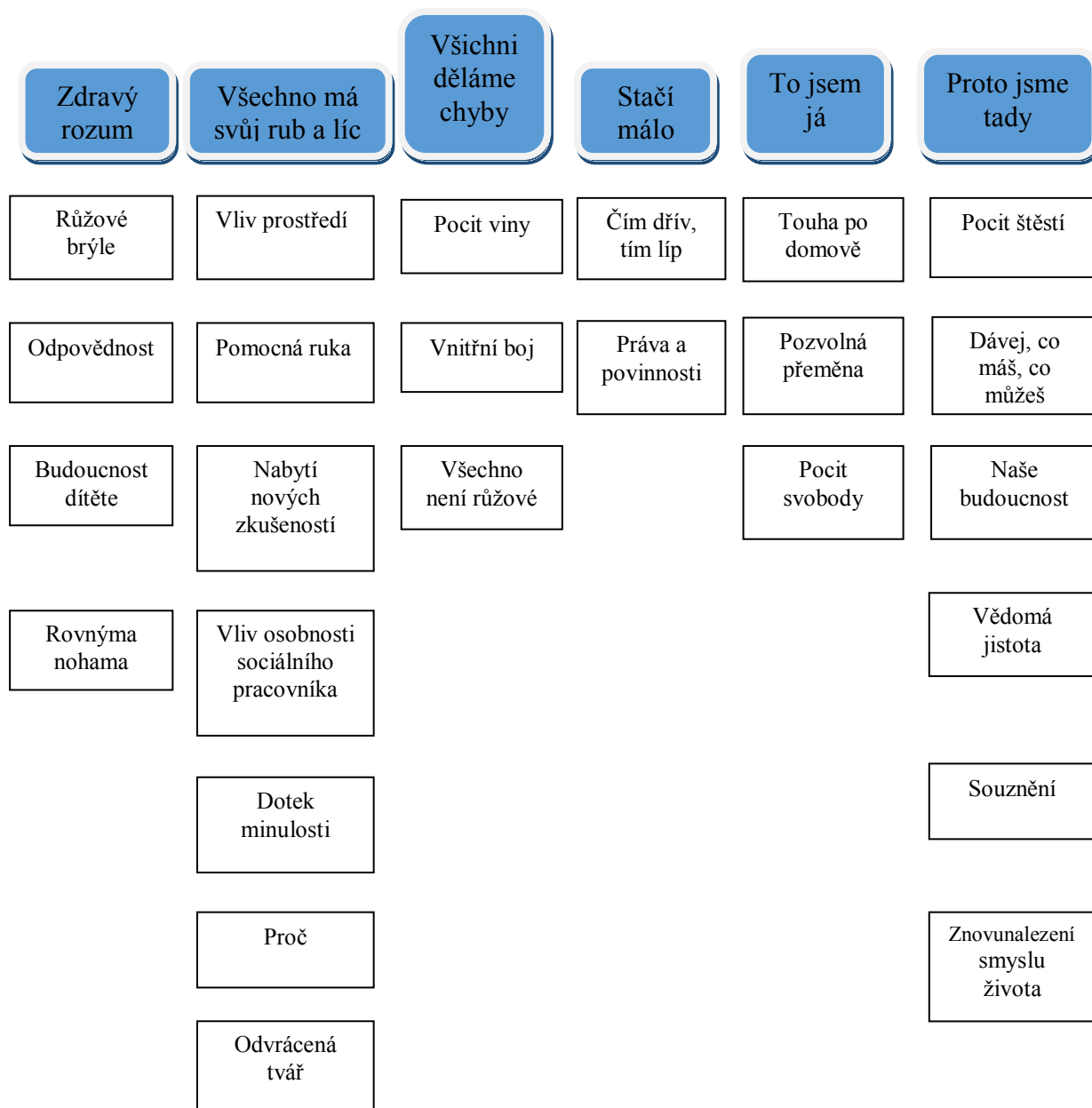
Abychom získali potřebný počet respondentů, byla použita, jak už jsme se zmínili, metoda sněhové koule. Prvního respondenta jsme znali, oslovili jsme ho a následně po získání prvního rozhovoru nám doporučil dalšího respondenta a tímto způsobem jsme dospěli k počtu pěti respondentů. Všichni respondenti jsou ve věkové skupině od 45 – 60 let a až na jednu respondentku mají biologické děti dospělého věku. Po přislíbení účasti s výzkumným šetření jsme mohli začít sbírat data. Výzkumné šetření probíhalo od prosince 2019 do konce ledna 2020. Rozhovory probíhaly v místě bydliště respondentů. Délka každého rozhovoru se pohybovala od 30-50 minut. Po předchozí domluvě byly rozhovory prováděny v určitý den i čas. Respondenti odpovídali na otázky s rozmyslem, všem okruhům otázek rozuměli. Před natáčením rozhovorů na diktafon byli respondenti ubezpečeni, že rozhovory budou použity pouze pro potřebu napsání bakalářské práce. Na začátku každého záznamu na diktafon je zaznamenán i jejich souhlas s nahráváním.

5 ANALÝZA DAT

V kapitole věnované analýzou výzkumu se budeme zabývat rozбором zjištěných informací získaných z rozhovorů s respondenty. Počáteční analýza proběhla pomocí otevřeného kódování z rozhovorů, které jsme přepsali do písemné podoby.

Otevřené kódování je součástí analýzy zabývající se označováním a kategorizací pojmů za pomoci důsledného zkoumání údajů. Bez tohoto prvotního kroku by se nemohl zbytek analýzy uskutečnit. Při otevřeném kódování se údaje rozeberou na samostatné části, které jsou důkladně prozkoumány a následně zjištěny podobnosti a rozdíly. Během tohoto procesu zvažujeme a také zkoumáme naše vlastní i cizí představy o jevu přivádějící k novým objevům (Strauss, Corbinová, 1999, s. 43).

Ve všech rozhovorech, které jsme uskutečnili s respondenty, jsme se snažili vyhledat určité prvky, které si byly podobné. Podobnosti jsme si označili barevně a pojmenovali jsme je. Vzniklé kódy jsme uspořádali na základě jejich vzájemné propojenosti s výzkumnými cíli do kategorií, které nám takto logicky vznikly. Uvedené schéma nám reprezentuje jednotlivé kategorie a k nim přiřazené kódy.

Obrázek 3. Přehled kategorií a kódů

Axiální kódování

V naší bakalářské práci jsme použili techniku axiálního kódování, která navazuje na otevřené kódování. Vytvářením spojení mezi kategoriemi a subkategoriemi je jeho cílem. K tomu účelu se používá paradigmatický model. Jednotlivé kategorie, které nám vznikly z otevřeného kódování, přiřazujeme k položkám paradigmatického modelu. (Švaříček, Šed'ová, 2014, s. 232).

5.1 Zdravý rozum

Do této kategorie jsme zařadili kódy **Růžové brýle**, **Odpovědnost**, **Budoucnost dítěte**, **Rovnýma nohama**

Většina pěstounů, než přijala dítě do pěstounské péče, měla nějaké představy o adaptaci, ale většina z nich byla úplně jiná než realita. Na realitu se nedá připravit. Nejlepší je do toho jít rovnýma nohama a nepřemýšlet nad něčím, co není. Dvě pěstounky také zmínily věk pěstounek, který je důležitý při výchově dítěte a množství dětí v PP. Pěstounům také není lhostejná budoucnost dětí, chtějí, aby se alespoň vyučili a byli z nich šťastní lidé.

Růžové brýle

Všichni respondenti vyjma jednoho, věděli, do čeho jdou a růžové brýle určitě na očích určitě neměli. Připravil je na realitu zčásti kurz, z části už respondenti měli zkušenosti z vlastního života, kdy vychovali svoje děti. R3 byla připravená ze školení pěstounů, že realita je úplně jiná než nějaké představy: „*Ne každý se tím pěstounem může stát, pár jich to vzdalo, když se dostali do té před reality, jaké to bude, že to může být ještě horší, tak odešli.*“ Další uvádí, že když do toho šli, tak si nic nemalovali růžově: „*Co Vám ale můžu říct, tak jen to, že růžově jsme si to určitě nemalovali.*“ Byli ale odhodlaní, že jdou do toho. Jedna respondentka měla ze začátku strach, jaké dítě k nim přijde, byla smířená s tím, že realita je jiná než nějaké představy.

Odpovědnost

Odpovědnost v tomto případě znamená, že je důležité být soudným a vzít si do pěstounské péče jedno, maximálně dvě děti, aby se jim pěstoun mohl dostatečně věnovat. Jak R1 uvádí: „*Pěstouni by měli mít jedno, maximálně dvě děti, aby se mu mohli věnovat na sto dvacet procent.*“ Ohledně odpovědnosti je důležitý i věk pěstouna, který by podle některých neměl přesáhnout věkovou hranici 40 – 45 let. Jedna respondentka se ohledně věku pěstounů vyjadřuje takto: „*Dítě potřebuje aktivní matku, tak kolem čtyřiceti let.*“

Budoucnost dítěte

Pěstouni také myslí na budoucnost přijatých dětí, co se týče vzdělání. Většina přijatých dětí mívá problémy s učením, což je způsobeno jejich genovým fondem. Biologičtí rodiče přijatých dětí mají většinou základní vzdělání, nebo jsou vyučeni, proto pěstouni dělají všechno proto, aby se aspoň děti vyučily. Jak vypovídá jedna respondentka: „*Nemusí být zrovna lékařka, ale bude mi stačit, když bude šťastná kuchařka.*“

Rovnýma nohama

Vzít si dítě do pěstounské péče vyžaduje také odhodlání, přesvědčení, že do toho jdu a nic mě nezastaví, tak jak to cítila R4: „*Byla jsem rozhodlá, že chcu někomu pomoci a nic mě neodradilo.*“ Podobně to cítila i jiná respondentka: „*První chceš někomu pomoci, nepřemýšlíš, jestli to bude nebo nebude fungovat.*“

5.2 Všechno má svůj rub a líc

V této kategorii se vyskytuje nejvíce kódů, jelikož jsme ve všech rozhovorech našli mnoho společných znaků. Do této kategorie jsme zařadili kódy **Vliv prostředí, Pomocná ruka, Nabytí nových zkušeností, Vliv osobnosti sociálního pracovníka, Dotek minulosti, Proč a Odvrácená tvář**

Pěstounství je pro mnohé pěstouny velice vyčerpávající. Proto jsou jim k dispozici jak rodinní příslušníci, odborníci v sociální sféře, či můžou využít pomoci psychologa, speciálního pedagoga. Mnozí si oblíbili sociální pracovníci, která je často navštěvuje a vzdělávací akce, které pěstouni absolvují. Všechno má ale i své stinné stránky. Většina pěstounů se shodla v tom, že příčinou problémové adaptace dítěte je to, že první roky života stráví v ústavní péči, nebo s rodičem, který je buď psychicky, nebo fyzicky týrá a s tím souvisí jejich geny. Problémem jsou také návštěvy biologických rodičů. Dva z pěstounů zmínili špatnou zkušenost se sociální pracovníci. Mnozí zažili i negativní reakce okolí a rodiny. I když mají pomoc na dosah ruky, většinu problémů se snaží vyřešit vlastními silami, tak jak to dělali u vlastních dětí.

Vliv prostředí

Dítě, které přichází do pěstounské péče, přichází buď z rodinného prostředí, nebo z ústavního zařízení. Většina respondentů v souvislosti s prostředím zmínila ústavní zařízení. Ne proto, že by se tam o děti špatně starali, ale ani ústav dětem teplo rodinného krbu nenahradí, ani kdyby se snažili sebevíc. R1 uvádí: „*V Klokánku i když se tváří rodinně, tak se mi zdá, že se o ty děti moc nestarají.*“ Stejný názor má i další respondentka: „*Ju v tom kojeňáku nikdo nepochoval, tak byla celá zahleněná, furt jenom ležela.*“ V kojeneckých ústavech je všechno řízené, neseznámí nebo nedovolí dětem dělat věci, které jiné děti znají z rodinného prostředí.

Pomocná ruka

Když nastanou nějaké problémy, je nutné je řešit. Pro pěstounské rodiny jsou k dispozici doprovázející organizace, dále sociální pracovníci, OSPOD a jiné. Někteří respondenti vzpomněli i pomoc svých rodičů, která je nenahraditelná a jsou jim za ni moc vděční.

Nabytí nových zkušeností

Povinností každého pěstouna je absolvování školení pěstounů. Pěstouni se tam setkávají s ostatními pěstouny, kde mají možnost poradit se s odborníky. Jsou rádi, že si můžou třeba na víkend na chvíli odpočinout, protože o děti je zajištěn program. Jak se vyjádřila jedna z respondentek: *„Je tam hodně pěstounů a od nich hodně získáš. Příjemné zážitky. Zážitky a zkušenosti předáváme dál.“*

Vliv osobnosti sociálního pracovníka

Doprovázející organizace mají určeného pracovníka, který pravidelně navštěvuje rodinu a který je s rodinou v častém kontaktu. Z rozhovorů s respondenty, až na jednu výjimku se s pracovníci pěstouni rádi setkávají a ty pravidelné návštěvy jim dávají smysl. Sociální pracovnice je pro některé jako rodinná známá, která jim pomáhá jak s kontaktem s biologickými rodiči, tak s jinými situacemi. Jedna respondentka to vypověděla takto: *„My jsme si vybrali doprovázející organizaci kvůli sociální pracovnici, protože jsme ji znali a byli jsme s ní spokojeni.“*

Dotek minulosti

Jak už jsme uvedli dříve, dítě, které je přijato do pěstounské rodiny přichází buď z rodinného prostředí, nebo z ústavního zařízení. Minulost v tomto případě znamená biologickou rodinu, která je zdrojem potíží dítěte. R5 vypověděla: *„Ta maminka ju vždycky strčila někomu cizímu, tak mě chtěla jenom pro sebe, potřebovala se někoho držet.“* Také další respondentka uvedla: *„Biologická matka měla víc chlapů, ona byla do 4,5 let na ulici. Všechny ty děti jsou každé jiné, jsou poškozené zboží.“* Minulost dítěte je jeden z hlavních důvodů problémové adaptace dítěte na pěstounskou rodinu.

Proč

Všichni pěstouni mají povinnost umožnit schůzku s biologickým rodičem dítěte. Pomáhají jim v tom sociální pracovnice z doprovázejících organizací a většinou se schůzky uskutečňují na neutrální půdě. Pěstouni z našeho výzkumného vyjma dvou respondentů nesouhlasí s návštěvami biologických rodičů, protože si myslí, že to dětem spíše ubližuje

než aby jim to prospělo. Jak uvádí jedna z respondentek: „*Když si ho chtěla pochovat a vzala ho do ruky, tak Adámek udělal takový záklon, že ji div nevypadl z ruky. Nechtěl s ní být.*“ Jiná respondentka prožívá ty dva dny v roce, když se má dítě setkat s biologickou matkou, velmi špatně a schůzek se neúčastní.

Odvrácená tvář

Vzít si dítě do pěstounské péče chce někdy i pořádnou odvalu, aby člověk mohl čelit negativním reakcím, například z okolí. Jak už z okolí rodiny blízké či vzdálené, která má obavy z toho, jaké dítě přibude do rodiny, tak z okolí spolupracovníků či třeba sousedů. Je tu závist, která souvisí většinou s dávkami pěstounů. Každý pěstoun se s tím vyrovná sám, ale někdy je to vysilující. Jedna z respondentek to shrnula takto: „*Ze začátku to hlavně bylo těžké, ze stran lidí, lidi jsou závistiví, měla jsem negativní reakce, třeba i moji rodiče byli na mě naštvaní, že jsme si jí vzali, kolegyně z práce mně řekly, že to dělám pro peníze.*“

5.3 Všichni děláme chyby

Do této kategorie jsme zařadili kódy **Pocit viny, Vnitřní boj, Všechno není růžové**

Když se rozhodujete vzít si do pěstounské péče dítě a máte své vlastní, určitě přemýšlíte nad tím, jak to vaše dítě zvládne, jestli nebude žárlit, jestli si budou rozumět. Určitě jsou tam nějaké pochybnosti, ale u většiny pěstounů už byly děti odrostlé a neměly s dětmi žádný větší problém. U dvou pěstounek vlastní děti žárlily, měly pocit, že se maminka věnuje víc přijatým dětem než jim. Ale žádné naschvály se nekonaly a nakonec se z dětí stali opravdoví sourozenci. Další věcí, nad kterou přemýšlíte, je to, jestli všechno zvládnete, jak po psychické stránce, tak po fyzické. Většině dlouhodobým pěstounům už není dvacet a síly ubývají. Někteří si to vůbec nepřipouští, ale většina si to uvědomuje. A s tím jsou spojené i obavy, jestli bude schopen zvládnout a vyřešit všechny problémy, které sebou pěstounství přináší, například problémy přijatých dětí ve škole, které se jim nedaří zvládnout.

Pocit viny

Všichni respondenti z našeho výzkumného šetření vychovali své biologické děti a nejdříve své děti seznámili s myšlenkou pěstounství. Nepočítali s tím, že by jejich děti mohly mít obavy. Obavy a strach z toho, že jejich vlastní rodiče budou mít radši přijaté dítě než je. Tak se to událo u jedné respondentky: „*Myslela jsem si, že Tereška všechno zvládne, ona*

plakávala, měla strach, jestli nepřilnu víc k Míšovi, když byl miminko.“ Jiná měla zkušenost už se skoro plnoletou dcerou, která taky žárlila a respondentka se jí musela věnovat a projevovat jí neustále lásku. Byla z těch jejích návštěv o víkendu hodně zničená.

Vnitřní boj

Pěstounství je psychicky namáhavý proces, na který by měli být budoucí pěstouni připraveni. Už jenom první setkání s budoucím dítětem je velice emotivní, jestli si ho získáte a jestli si dítě získá Vás. *„To dítě Vám musí začít vonět, pak ho přijmete.“* Respondentky tvrdí, že si nemysleli, že to bude tak psychicky náročné a že budou s něčím v sobě neustále bojovat, jestli všechno zvládnou.

Všechno není růžové

Děti, přicházející do náhradní rodiny, mívají ve většině případů problémy, které souvisí s prostředím, ve kterém vyrůstaly. Některé děti jsou ve školním prostředí zakřiknuté, jiné mají potřebu ventilovat svoji minulost mezi ostatní, jiní jsou agresivní vůči svému okolí. Příkladem takového chování je zkušenost jedné respondentky: *„Jemu prostě někdo něco řekne, co se mu nelíbí a je hrozně agresivní, děti se ho bojí.“* Situaci musela tato rodina řešit návštěvami u speciální pedagožky, která toto chování přisuzuje prostředí, ale i genům.

5.4 Stačí málo

Do této kategorie jsme zařadili kódy **Čím dřív, tím líp** a **Práva a povinnosti**

Tato kategorie se týká věku, ve kterém je podle pěstounů nejlepší přijmout dítě do péče a také tím, že většina pěstoun nesouhlasí s tím, že biologičtí rodiče mají větší práva než pěstouni, i když se nechovají k dítěti tak, jak by měli a ve většině případů jejich kontakt dítěti jenom ubližuje. Taky poukazují na to, že pokud matka po narození dítěte se o něho starat nechce, tak by se ho měla vzdát, aby mělo šanci na nový život bez ní.

Čím dřív, tím líp

Jak je všeobecně známé, čím mladší dítě, tím snadněji se adaptuje do nové rodiny. Dítě nemá tolik traumatických zkušeností, jako starší děti. Toho jsou si vědomi i samotní pěstouni a doporučují, aby do pěstounských rodin přicházely děti co nejmladší a zbytečně netrávily čas v různých zařízeních. Jak uvádí jedna respondentka za všechny: *„Čím mladší, tím lepší, od mala je u tebe, dáváš mu tu lásku, něhu a ty ho přizpůsobíš té svojí rodině.“*

Práva a povinnosti

Mnoho pěstounů trápí, jak dlouho trvá proces umístění dítěte do pěstounské péče, že biologičtí rodiče, jak říkají: „*Oni mají práva a my povinnosti.*“ Tím naznačují, že by bylo ku prospěchu věci, kdyby se biologická matka, která nemá o dítě zájem, vzdala práv, aby se tak urychlil proces umístění dětí do pěstounských rodin a ony nemusely trávit zbytečně čas v různých zařízeních. Názor jedné respondentky je takový: „*Biologický rodič má v dnešní době právo na všechno a my na nic.*“

5.5 To jsem já

Do této kategorie jsme zařadili kódy **Touha po domově, Pozvolná přeměna, Pocit svobody**

Všichni toužíme mít domov plný lásky, klidu a pohody. Nejinak je to u dětí, které žijí v dětských domovech, kojeneckých ústavech či jiných zařízeních. A pěstouni mají tu možnost těmto dětem dát tu šanci. Většina pěstounů uvádí, jak rychle se k nim děti připoutaly a jak silná byla ta touha mít domov. Také se postupně přizpůsobily novým podmínkám a co víc, zbavily se zdravotních problémů, které je sužovaly v různých zařízeních. Také získaly pocit svobody, který dosud nepoznaly.

Touha po domově

Pěstouni v našem výzkumném šetření měli to štěstí, že jejich přijaté děti si je oblíbily hned při první, druhé schůzce. Určitě v tom sehrála roli touha po domově. Vystihuje to výpověď jedné z respondentek: „*V kojeňáku na druhé schůzce, přestože moc nemluvil, mě oslovil „mámo.“ To dítě si nás samo vybralo.*“ Další z respondentek uvedla, že všechno bylo přirozené a holky k nim hned našly cestu. Dostaly šanci a nechtějí ji promarnit. Nejlépe to vystihuje poslední výpověď respondentky: „*Ona se na nás hned navázala, potřebovala lásku, domov, z ní to úplně křičelo.*“

Pozvolná přeměna

Co pěstounům dělá radost, když přijmou dítě k sobě domů, je to, když vidí ty úžasné změny, co se s dítětem dějí, hlavně co se týče zdravotního stavu dítěte. Většina dětí si do nové rodiny přináší nějaký zdravotní problém. Pěstouni se snaží dítěte těchto problémů co nejrychleji zbavit, nebo alespoň zmírnit průběh nemoci. Respondentka, která má v péči tři děti vzpomíná: „*Všechny naše děti nás překvapily tím, jak rychle se zbavily zdravotních*

problémů, které si přinesly.“ Jiná uvádí, že proměna jejich dítěte se týkala spíše psychického stavu. Když přišla k nim, byla ztuhlá, křečovitá a postupně se začala uvolňovat. Až získala jistotu, že je doma a že tam zůstane.

Pocit svobody

Děti z ústavní péče nezažívají běžné radosti a starosti jako děti z běžných rodin. Ani to nejde. Starají se tam hlavně o to, aby byly uspokojeny základní potřeby. Jak vysvětluje jedna z respondentek: *„Tam musíš všechno na povel. Nesmíš-musíš. Všechno je tam řízené, tam-zpátky.“* Po příchodu do rodiny zažívají děti pocit svobody, který by jinak nezažily. Mohou dělat obyčejné věci, jako třeba jít na ulici s dětmi, vynést koš, vysávat apod.. *„Pro dítě je důležité, že je v rodině, je šťastnější, volnější,“* uvádí jedna z respondentek.

5.6 Proto jsme tady

Do této kategorie jsme zařadili kódy **Pocit štěstí, Dávej, co máš, co můžeš, Naše budoucnost, Vědomá jistota, Souznění, Znovunalezení smyslu života**

Z poslední kategorie je patrné, co pěstounům přináší to, že jsou pěstouny a jak jim to změnilo život. Všichni pěstouni mají stejný názor, neměnili by a jsou rádi, že se rozhodli pro pěstounskou péči.

Pocit štěstí

To, co převyšuje vysoko nad bolestí, kterou občas pěstouni také zažívají je radost. Radost z toho, co jim dítě přineslo do života: *„Když dám váhy-tu bolest a radost, tak radost převyšuje, ona nám přinesla tolik radosti a vždycky si říkám, že její matka přišla o tolik hezkého.“* Tyto slova jsou výpovědí jedné z respondentek. Další respondentka to vyjádřila takto: *„Měla jsem docela hezký život, ale něco mu chybělo. A já už vím, co mu chybělo. Ten krásný a nepopsatelný pocit, že můžeš ještě někoho udělat šťastným, i když už je ti přes padesát.“*

Dávej, co máš, co můžeš

Od pěstounů se očekává, že budou přijatému dítěti plně nahrazovat rodinu a to po všech směrech. Pěstouni s tím počítají a taky dětem dávají všechno, co mohou a snaží se jim vynahradiť všechno, o co byly děti ochuzeni. Nejpřesněji to vypověděla jedna z respondentek: *„Všechno co dostaneme, investujeme do ní, snažíme se jí všechno*

vynahradiť, tím jak strádala, cestujeme, je to naše dítě, my ji bereme jako naše třetí dítě-celoživotně.“

Naše budoucnost

Pěstouni jsou taky jenom lidé a děti vnímají jako svou budoucnost. Výstižně to vyjádřila jedna respondentka: „*Pěstounství je práce, která dává smysl. Co jiného by to mělo být, než vychovávat děti. Jsou naše budoucnost.*“

Vědomá jistota

Dlouhodobé pěstounství má tu nevýhodu, že pěstoun by měl počítat i s možností, že se dítě může z pěstounské rodiny vrátit zpět k biologickým rodičům. Mluvíme o nevýhodě, pěstouni musí počítat i touto variantou. Samozřejmě by byli pěstouni nejraději, kdyby tato situace nikdy nenastala. Proto jsou nejraději, když se biologičtí rodiče neozvou a nemají o dítě zájem. Názory jsou různé, odborníci mají jiný názor, co se týče zachování styku biologického dítěte s dítětem. Jedna respondentka už jistotu má: „*Už jsem si podvědomě jistá, že nám ji nikdo nevezme, příští rok jí bude dvanáct, a ona si může sama říct, s kým chce být, a nemyslím si, že by od nás odešla, protože nás má ráda a má nás za rodiče.*“

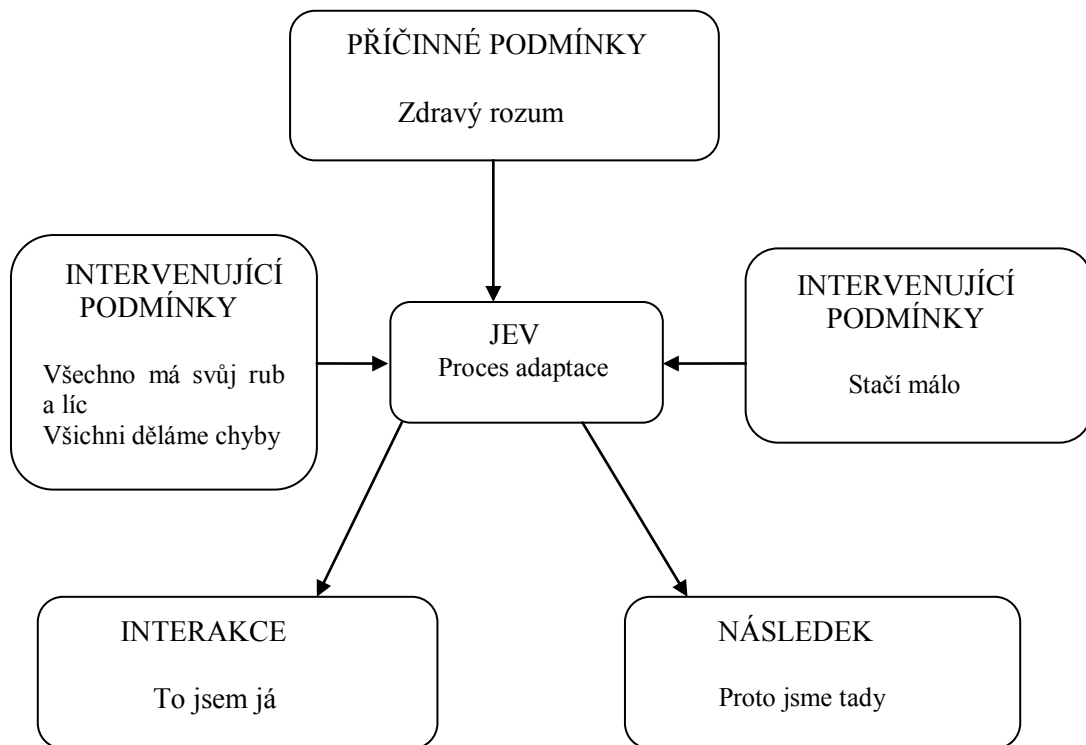
Souznění

Souzněním rozumíme v tomto případě snadné sžití pěstounů, bližších rodinných příslušníků a širší rodiny s přijatými dětmi. Můžeme opravdu mluvit o souznění, protože pěstouni mluví o tom, že přijaté dítě se od prvopočátku chovalo tak, jako kdyby bylo jejich vlastní. Můžeme použít slova jedné z respondentek: „*Když Monička uviděla poprvé mého otce, sedla si mu hned na klín a začala se s ním mazlit. On byl z toho unešený.*“

Znovunalezení smyslu života

To, co všechny pěstouny v tomto výzkumném šetření spojuje, je to, co jim pěstounství přináší do života a proč se rozhodli pro tuto záslužnou činnost. Jedna respondentka v pěstounství vidí šanci na nový život, i když bez manžela. Druhá, protože už měla děti z domu a s manželem zažívala stereotyp, znovunalezení láskyplného vztahu s manželem. Další si dokázala, že nežije zbytečně a že může ještě někoho udělat šťastným a rozdávat lásku. Jiná chtěla svůj život posunout dál, také chtěla ze sebe něco dávat. Taky se shodly v tom, že nemají čas stárnout a prodlužují si tak život. Dává jim ta práce smysl a nikdy by už nedělaly nic jiného.

5.7 Paradigmatický model

U tohoto výzkumného šetření paradigmatický model axiálního kódování tvoří příčinné podmínky, kterými jsou zdravý rozum, který musí pěstouni mít, aby proces adaptace proběhl co nejlépe. Zdravý rozum tu zastupuje například to, že si pěstouni nedělají zbytečné iluze o tom, že celý proces adaptace bude probíhat bez problémů, dále jsou zodpovědní v tom, že ví, že čím méně dětí v PP, tím více se jim může pěstoun věnovat. Také budoucnost dětí jim není lhostejná a budou se snažit, aby z dítěte vyrostlo šťastné dítě, které se aspoň vyučí. Z těchto příčinných podmínek, kdy pěstouni přijmou do péče dítě, začíná proces adaptace, který je nezbytný k tomu, aby se dítě adaptovalo v rodině pěstouna. Proces adaptace jsme určili jako jev paradigmatického modelu. Na proces adaptace působí současně intervenující podmínky. Těmi rozumíme všechno, co ovlivňuje proces adaptace jak pozitivně, tak negativně co se týče organizací a lidí z okolí a také samotných pěstounů. Proces adaptace ovlivňují pozitivně sociální pracovníci, které pomáhají pěstounům v řešení problémových situací, či různá školení, kde pěstouni získají mnoho informací, které jim mohou pomoci. Negativní složky ovlivňující adaptaci jsou biologičtí rodiče ve většině případů, nebo minulost dítěte, kdy děti pochází většinou

z rodin, kde jsou problémy a nesou si vzpomínky do nové rodiny. Také je tu nepochopení ze strany okolí či nejbližší rodiny. Dalšími intervenujícími podmínkami jsou možnosti, které by usnadnily proces adaptace dítěte. Těmito možnostmi je snaha dosáhnout rychlejšího umístění dítěte do pěstounské péče, v dnešní době to trvá dost dlouho podle mínění pěstounů a také změnit to, aby biologičtí rodiče, kteří nejsou bezproblémoví, měli omezenější přístup k dítěti. Následkem celého jevu je zjištění, že pěstouni jsou připraveni dětem ve všem pomoci v procesu adaptace a přijmout ho. Pěstouni zažívají pocity štěstí, nacházejí nový smysl života, rozhodli se ze sebe dát všechno, aby dítě vyrůstalo ve šťastném domově. V interakci s jevem procesu adaptace je samotné dítě a jeho touha patřit do pěstounské rodiny, zažívat pocit svobody a s tím související i změny v životě dítěte.

6 INTERPRETACE DAT

Tato kapitola je určena k vysvětlení názvů vzniklých kategorií a kódů vzniklých z rozhovorů, které byly uskutečněny s pěti respondenty-pěstouny.

Název první kategorie je **Zdravý rozum**. Tato kategorie vznikla na základě kódů, které byly sestaveny na bázi otázky zaměřující se na představy pěstounů o procesu adaptace. Kódy jsme pojmenovali *Růžové brýle*, *Rovnýma nohama*, *Budoucnost dítěte*, *Odpovědnost*. Člověk když něco chce, tak si zatím má jít a vydržet až do konce a nepřemýšlet nad tím, co by se mohlo a nemohlo stát. Respondenti v rozhovorech vypověděli, že když se odhodlali být pěstouny, tak určitě měli nějaké představy o tom, jak by proces adaptace měl probíhat, ale skutečnost byla vždycky jiná, na tu je nepřipraví žádný kurz, to si musí každý prožít sám, protože každé dítě je jiné a nese si sebou nějakou minulost. Jedna respondentka nepřemýšlela nad tím, co jí čeká, žádné představy neměla, šla do toho po hlavě a problémy řeší, až přijdou. Jelikož všichni pěstouni jsou středního věku, trápí je, jestli budou dětem stačit a dočkají se toho, až vyrostou. Mají strach o jejich budoucnost. Většina z nich neřeší známky ve škole a budou rádi, když se děti vyučí. Také vzpomněli počet dětí v pěstounské péči, aby výchova dítěte byla dostačující. Dvě z nich měly názor, že ideální je vychovávat jen jedno dítě.

Druhá kategorie má název **Všechno má svůj rub a líc**. Název této kategorie nám napovídá, že jsme se zaměřili na pozitiva a negativa procesu adaptace dítěte v souvislosti s okolním prostředím a lidmi, které pěstouni potkávají. Mezi pozitiva patří pomáhající organizace, psychologové, speciální pedagogové, sociální pracovníci. Většina pěstounů už nějaké pomoci využila a jsou rádi, že se můžou na někoho obrátit. Také různé vzdělávací akce přispívají k řešení vzniklých problémových situací. Pěstouni se zde setkávají s ostatními pěstouny a předávají si zkušenosti. Kódy jsme pojmenovali *Pomocná ruka*, *Nabytí nových zkušeností*, *Vliv sociálního pracovníka*. Kódy týkající se negativ jsme označili *Vliv prostředí*, *Dotek minulosti*, *Proč*, *Odvrácená tvář*. Mezi negativa procesu adaptace patří nejvíce to, odkud děti pocházejí. Děti přichází buď z kojeneckého ústavu, nebo z Klokánku, či od rodičů, kterým byly odebrány. Mají různé zdravotní a psychické problémy, které se ale naštěstí dají zvládnout a hlavně zdravotní problémy všem dětem vymizely. Respondenti také často přisuzují problémy způsobené dědičností – geny. Často se setkávají s nepochopením svých nejbližších a svého okolí. Nad čím se ale také zamýšlí, je otázka, proč musí trpět návštěvy biologických rodičů, když se s tím děti špatně

vyrovnávají. Ještě musíme zmínit názor jedné respondentky na pomáhající služby. Zatím si nemyslí, že jsou k něčemu dobré, ale uvedla, že možná je jednou ocení.

Třetí kategorie nese název **Všichni děláme chyby**. Třetí kategorie byla sestavena z kódů, které mají společné vnitřní pocity pěstounů a ne zrovna příjemné. Patří sem kódy *Pocit viny*, *Vnitřní boj*, *Všechno není růžové*. Tři z respondentů uvedli, že začátky byly těžké, že je to pro ženu velice psychicky náročný proces, se kterým se musí sama vyrovnat a neustále s něčím bojovat. Jak s biologickými rodiči, tak s pocity selhání, jestli to všechno zvládne. S pocitem viny se pojí i to, že si myslí, že lépe mohly odhadnout to, že jejich vlastní děti měly strach, aby neměly raději přijaté dítě. Také mají starosti z toho, že mají děti problémy ve škole, nebo že včas nezaregistrovaly, že se něco děje.

Čtvrtou kategorii jsme nazvali **Stačí málo**. Jedná se o doporučení pěstounů, co by jim usnadnilo jak adaptaci dětí na pěstounskou rodinu, tak aby se jim dopřálo více klidu při výchově dětí. Kódy jsme pojmenovali *Čím dřív, tím líp* a *Práva a povinnosti*. Často zmiňovali věk dítěte, když přichází k pěstounům. Zastávají názor, že čím je dítě mladší, tím lépe se adaptuje a problémy jsou minimální. Snadno se přizpůsobí a nemá tolik nepříjemných vzpomínek jako starší děti. S tím souvisí biologičtí rodiče, kteří většinou pěstounů způsobují problémy. Biologické matky mají více práv a pěstouni více povinností, to je to, co pěstouny trápí. Ty matky, které děti nechají v kojeneckých ústavech, by se ho měly hned vzdát, aby bylo dítě právně volné a mohlo rychleji přijít do rodin, kde se o něho postarají.

Pátá kategorie má název **To jsem já**. Tato kategorie je spjata se samotným dítětem, které bylo přijato do pěstounské péče. Kódy vystihují to, jak se děti svým chováním snaží o to, aby zůstaly tam, kde je jim dobře. Pojmenovali jsme je *Touha po domově*, *Pozvolná přeměna*, *Pocit svobody*. Všichni chceme někam patřit, proto všechny děti, o kterých se ve výzkumném šetření hovořilo, měly touhu mít rodinu a také k pěstounské rodině snadno a rychle přilnuly. Také všem dětem vymizeli zdravotní problémy, které byly i psychického rázu. Problémy s jídlem, dýchací problémy, logopedické potíže, ekzémy, problémy s vyprazdňováním, to vše po několika týdnech vymizelo a pěstouni byli nadšení.

Poslední šestou kategorii jsme pojmenovali **Proto jsme tady**. Tato kategorie vyjadřuje pocity pěstounů, co pro ně pěstounství znamená, jak jim ovlivnilo život a jaké mají přání do budoucna. Kódy symbolizují to, co jim pěstounství dává, jejich přání, touhy. Mají názvy *Pocit štěstí*, *Dávej co máš, co můžeš*, *Naše budoucnost*, *Vědomá jistota*, *Souznění*, *Znovunalezení smyslu života*. Každý pěstoun nám pocit štěstí vykreslil jinak. Jeden si ho

spojil s vyznáním, druhý s radostným úsměvem, další s váhami, kdy radost převyšuje bolest, v neposlední řadě s pocitem toho, že všechno zlé je k něčemu dobré. Když chce člověk vychovávat děti, chce jim předat ze sebe to nejlepší a vnímá děti jako naši budoucnost. To byly společné myšlenky pěstounů. Také už jsou si jistí, že jim děti nikdo nevezme, o většinu dětí nemají biologičtí rodiče zájem a ty starší už jsou ve věku, kdy si můžou říct, jestli se chtějí s nimi setkat. Už jsou s rodinami spjatí a milují své pěstouny. Všichni pěstouni už mají dospělé děti a pěstounská péče jim pomohla najít znova smysl života. Mají se o koho starat a rozdávat lásku, kterou přijaté děti moc potřebují. Nic je nenaplnuje tak, jak úsměvy jejich dětí.

6.1 Shrnutí výzkumu

Pomocí analýzy dat z polostrukturovaných rozhovorů s respondenty-pěstouny jsme mohli uskutečnit hlavní úkol této kapitoly, kterým je zodpovědět jak na hlavní, tak dílčí výzkumné otázky. Celkem jsme si kladli v rámci výzkumného šetření jednu hlavní a pět dílčích výzkumných otázek.

Jaké jsou představy pěstounů na proces adaptace dítěte?

Respondenti až na jednoho uvedli, že když se pro pěstounskou péči rozhodli, tak přemýšleli nad tím, jak to všechno bude probíhat, jestli zvládnou výchovu dítěte, které přijmou do pěstounské péče. Takže měli počáteční obavy a jedna respondentka uvedla, že i strach. Rozhodně si nic nemalovali růžově, na školení pěstounů je připravují i na nepříjemné věci, se kterými se v průběhu adaptace dítěte mohou setkat. Všichni jsou toho názoru, že představy můžete mít jaké chcete, ale realita je vždycky jiná a nemůžete být na ni připraveni, když nevíte, jaké dítě a s jakou minulostí přijmete. Respondenta, která měla jiný názor než ostatní uvedla, že představy jsou blbost, že je lepší si je vůbec nedělat, aby člověk nebyl zklamaný.

Jaké jsou pozitivní stránky procesu adaptace dítěte na pěstounskou rodinu?

Co se týče výpovědí respondentů na tuto dílčí výzkumnou otázku, jsme byli překvapeni, jak se odpovědi shodovali. Všechny děti, vyjma dětí jedné respondentky, měly zdravotní problémy, když byly přijaty do rodiny. Postupem času ale všechny vymizely a děti jsou zdravé. Někteří respondenti to připisují psychické pohodě, když se dítě bez problémů adaptuje do rodiny, jiní dostatečnou péčí dané nemoci, protože v ústavech není taková péče, jakou by si představovali. Shodovali se i v tom, jak se děti poměrně rychle

adaptovaly a přijaly pěstouny za své druhé rodiče, i co se týče oslovení mámo, táto. Děti neměly problém ani s biologickými dětmi, což připisujeme jejich věku, ale ani s prarodiči. Také mají radost z toho, jaké dělají děti pokroky jak ve škole, tak doma. Začlenily se do chodu rodiny a dělají věci, které předtím neznaly.

Jaké jsou příčiny problémové adaptace dítěte?

Jak respondenti uvádějí, příčiny problémové adaptace připisují minulosti dítěte a genové výbavě. To jsou hlavní důvody problémové adaptace. Děti, které přicházejí z různých zařízení nebo strávily čas s problémovými rodiči, mají naučené vzorce chování, které mohou způsobit potíže. Jedna respondentka uvedla, že byla překvapená z chování dítěte při hraní s panenkami. Museli vyhledat odbornou pomoc, aby dítěti pomohly. Další respondentka uvedla, že kojenecké ústavy sice chtějí odloženým dětem pomoci, ale taky to na dětech zanechává stopy. Děti nepoznají obyčejný život, všechno je tam řízené, musíš-nesmíš. Jiná respondentka uvádí, že minulost dítěte může způsobit i problémy ve škole. Může tak narušit chování dítěte, že se pak hůře začleňuje do kolektivu, nebo ho kolektiv vůbec nepřijme. Záleží také na osobnosti dítěte, jak se s minulostí dokáže vyrovnat. S minulostí je spjata i událost v další rodině respondentky, co se odehrála v době, když dítě navštěvovalo předškolní zařízení a bálo se odjet na výlet, aby ho někde nenechali a on by zůstal sám. Něco v jeho minulosti muselo být špatně. Příčina problémové adaptace je také již zmiňovaná genetická výbava. Jak uvedli respondenti, mohou se snažit, jak chtějí, ale s geny nic nenadělají. Jedno dítě v pěstounské péči je romka a pěstounka ji učí, jak by to mělo v životě být, říkají tomu mantra. Ona má všechno ale obráceně. Geny rovněž způsobují problémy ve škole s učením, většina pěstounů uvádí, že děti mají špatné výsledky, i když se jim dostatečně věnují.

Jako další problém při adaptaci dítěte na pěstounskou rodinu vidí pěstouni problém v kontaktu dětí s biologickými rodiči, se kterými se až na dva respondenty nesetkali, ale ví o problémech od ostatních pěstounů. Respondenti z našeho výzkumného šetření mají to štěstí, že o jejich děti biologičtí rodiče zájem nemají anebo zřídka, takže nemusí řešit případné problémy. Mají ten názor, že biologičtí rodiče mají práva a pěstouni povinnosti. Byli by nejraději, kdyby se děti s biologickými rodiči do určitého věku nemusely setkávat a poté se mohly sami rozhodnout, jestli chtějí své biologické rodiče vidět nebo ne. Nevidí v tom žádný přínos, a myslí si, že by se tím měl někdo zabývat.

Jakým způsobem pomáhají pěstounům služby doprovázení?

Doprovázení je služba, která je poskytována pěstounské rodině. Každá rodina má jiné problémy a její využití má více podob. Nejedná se o kontrolu, jak si někteří pěstouni stále myslí. Myslí si to i jedna respondentka, která jak tvrdí, jejich služeb ještě nevyužila, ale do budoucna s jejich pomocí počítá, kdyby nastaly nějaké problémové situace. Ostatní respondenti služeb využívají a někteří si dokonce oblíbili klíčového pracovníka doprovázející organizace, kterého znali už z dřívější doby coby sociálního pracovníka OSPOD a nemají obavy se mu svěřovat s případnými problémy. Nejvíce respondenti využívají služeb k navázání kontaktu s biologickými rodiči a při problémovém chování dítěte, kdy klíčový pracovník domluví schůzku s odborníky. Rádi také absolvují školení pěstounů, kde se setkávají s ostatními pěstouny a předávají si zkušenosti, kde toho hodně získají a kde si také odpočinou, protože děti mají svůj program a je tam o ně postaráno.

Jaké jsou zkušenosti pěstounů s adaptací dítěte?

Při našem výzkumném šetření jsme se setkali s pěstouny, kteří měli opravdu štěstí, s jakými dětmi se setkali a které vychovávají. Zkušenosti pěstounů s adaptací dítěte, s kterými jsme provedli výzkumné šetření, jsou ty nejlepší. Jelikož jsou všichni respondenti středního věku a jejich biologické děti už mají své rodiny, vnímají proces jako druhou šanci být pro někoho užitečný, touhu posunout svůj život dál a dát ze sebe to nejlepší pro druhé. Ví, že pěstounství dává smysl. Jedna respondentka se vyjádřila tak, že na negativní zkušenosti člověk hned zapomene, jako třeba na nepříjemné zážitky u porodu, neuchovává si je v paměti, ale na radostné chvíle si vzpomene hned. Ona zažívá s dětmi radost a je za ně dětem vděčná. Jiná respondentka uvedla, že měla před tím, než si vzali do péče dítě hezký život, ale teď už ví, že mu něco chybělo. Chyběl mu ten krásný a nepopsatelný pocit, že člověk může udělat někoho šťastným, i když už není nejmladší. Jiná respondentka, i když zůstala na děti sama a prožívá složitější období, nelituje ničeho a je tady pro někoho, kdo to potřebuje. Všichni se shodli v tom, že i když se vyskytne nějaký problém, jsou tu pro děti a snaží se všechno v klidu vyřešit. Nic není důležitějšího než spokojené a šťastné dítě.

Hlavní výzkumná otázka:

Jak vnímají proces adaptace dítěte na pěstounskou rodinu samotní pěstouni?

Proces adaptace dítěte na nové prostředí je z pohledu pěstounů náročný proces, kdy děti přichází z dysfunkčních rodin nebo z různých zařízení, kde je nikdo nepřipraví na běžný

rodinný život. Pěstouni uvádí, že děti z kojeneckých ústavů, dětských domovů či klokánek, které k nim přicházejí, museli seznámit s mnoha činnostmi, které děti neznaly, nebo nikdy nezkusily. Nevnímají to ale jako nějaké negativum, rádi dětem všechno vysvětlily a naučily, aby se snadno zapojily do rodinného života. Děti přicházející z dysfunkčních rodin jsou většinou samostatnější než děti z různých zařízení, které už jsou v zařízení delší dobu, ale jsou na tom hůře po psychické stránce, kdy strádaly emočně, kdy se o ně rodiče nestaraly a musely je rodičům odebrat. Vše ale závisí na věku dětí. Čím mladší dítě, tím se lépe adaptuje v rodině. Všichni respondenti, kteří se zúčastnili výzkumného šetření uvádí, že z jejich pohledu se děti adaptovaly bez větších problémů, záleží samozřejmě na osobnosti dítěte, na věku, na prostředí, ve kterém dítě vyrůstalo. Všichni měli nějaké obavy, které se ale v průběhu adaptace rozplynuly. Proces adaptace je nutnost, která je součástí života každého jedince, ať už se adaptuje v jakémkoli prostředí a záleží na každém, jak se s ní vyrovná a jak dlouho tento proces bude probíhat. U dětí, které jsou součástí pěstounské péče, mu k tomu pomáhají jak pěstouni, tak služby doprovázení, OSPOD, další odborníci. Ti všichni se snaží, aby děti, které vyrůstají v rodinách náhradní rodinné péče, prožily plnohodnotné dětství.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce byl proces adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů, jejíž cílem bylo analyzovat proces adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů a interpretovat pocity a zkušenosti vnímané pěstouny při procesu adaptace dítěte. Tento daný cíl byl naší bakalářskou prací splněn a paradigmaty byla naplněna.

Pěstouni, kteří přijímají do rodiny dítě, jsou ve většině případů na tuto událost připraveni a jsou plni různých očekávání. Děti přicházející do náhradní rodiny si s sebou přinášejí různé vzpomínky, zkušenosti, pocity, které jsou často negativní a náhradní rodiče se snaží, aby jim od těchto daností mohli pomoci. Adaptace dítěte je zdlouhavý a náročný proces, který se ale dá zvládnout. Nezáleží ale jenom na věku dítěte, jeho genetické výbavě či prostředí, v kterém vyrůstalo, ale i vzájemném porozumění a souhře mezi dítětem a pěstounem. Bezproblémovější adaptaci dítěte by z pohledu pěstounů mohly přispět některé instituce, které se občas přiklání více na stranu biologických rodičů, čímž ztěžují v některých případech průběh adaptace dítěte. Shodli se i v názoru, že je potřeba řešit pružněji, aby se děti rychleji umístily do rodin, kde se o ně postarají náhradní rodiče a zbytečně dlouho nezůstávaly v ústavním zařízení. Z důvodu zjištění názorů a zkušeností, které mají pěstouni s adaptací dítěte, jsme zvolili toto téma bakalářské práce. Jejich pohled na proces adaptace nám může být prospěšný v mnoha směrech, protože jsou spolu s přijatým dítětem přímými účastníky tohoto procesu a jejich zkušenost může pomoci při řešení některých nedostatků v náhradní rodinné péči.

V teoretické části této bakalářské práce jsme se v první kapitole zabývali základními pojmy. Definovali jsme pojem rodina, kterým se zabývá více autorů z různých vědních disciplín. Téma bakalářské práce také souvisí s výchovou v rodině, proto jsme se věnovali výchově a to rodinné, výchovným přístupům a také různým funkcím rodiny.

Ve druhé kapitole jsme se seznámili se systémem náhradní rodinné péče v České republice. Zmínili jsme současnou právní úpravu NRP a její formy. Podrobněji jsme se zabývali dlouhodobou pěstounskou péčí, jelikož výzkumné šetření bylo uskutečněno s dlouhodobými pěstouny. Věnovali jsme se pěstounské péči z pohledu legislativy, uvedli dávky, na které má pěstoun nárok. K úspěšnému zvládnutí procesu adaptace dítěte také přispívá osobnost samotného pěstouna, kterou jsme nemohli nezmínit.

První část třetí kapitoly byla věnována procesu adaptace. Vyjasnili jsme si význam slova adaptace, seznámili jsme se s fázemi adaptace u dětí. Zajímali nás i faktory ovlivňující délku adaptační fáze. V druhé části poslední teoretické kapitoly jsme uvedli základní potřeby dětí, které musí být uspokojovány, aby se mohlo zdravě vyvinout a aby bylo spokojené. Na závěr byla uvedena doporučení pro pěstouny, která jsou jakýmsi návodem ke snadnějšímu zvládnutí výchovy přijatého dítěte.

Praktická část byla zpracována v druhé části bakalářské práce. V úvodu praktické části jsme se seznámili se zvolenou metodologií výzkumu. Jako nejvhodnější metodu našeho výzkumného šetření jsme volili kvalitativní výzkum. Výzkumný vzorek tvořilo pět pěstounů, kteří mají v pěstounské péči dlouhodobé jedno či více dětí. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které byly uskutečněny s pěstouny-respondenty, s danými okruhy otázek, jsme mohli provést analýzu získaných dat metodou otevřeného kódování. Tato metoda nám dopomohla k zodpovězení hlavní výzkumné otázky a také dílčích výzkumných otázek s možností popsání výzkumného problému.

Bakalářská práce nám dovolila více nahlédnout a analyzovat proces adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů. Obohatila nás o vlastní pocity a zkušenosti pěstounů, kteří proces adaptace prožívají spolu s dítětem. Svými výpověďmi v rozhovorech nám zodpověděli na výzkumné otázky a provést analýzu procesu adaptace dítěte. Bakalářská práce nás obohatila o širší poznání procesu adaptace dítěte na pěstounskou rodinu pohledem profesionálních pěstounů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BUBLEOVÁ, Věduna, VRÁNOVÁ, Lucie, VRÁNOVÁ Alena, FRANTÍKOVÁ, Jana, 2011. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Vydalo: Středisko náhradní rodinné péče o. s. ISBN 978-80-87455-01-2
2. ČAČKA, Otto, 2000. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Nakladatelství Doplněk. ISBN 80-7239-060-0
3. GABRIEL, Zbyněk, NOVÁK, Tomáš, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1788-3
4. GILLERNOVÁ, Ilona, BURIÁNEK, Jiří, 2006. *Základy psychologie, sociologie*. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-749-9
5. HAVLÍK, Radomír, KOŤA Jaroslav, 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-635-7
6. HENDL, Jan, 2012. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0219-6
7. JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-2690
8. JŮVA, Vladimír, sen. jun., 1995. *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-06-0
9. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3
10. KREBS, Vojtěch, et al. 2015. *Sociální politika*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., Vydání šesté přepracované a aktualizované
11. MATĚJČEK, Zdeněk, a kol., 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8
12. *Na cestě ke specializaci pěstounské péče*. 2015. Nadační fond J&T
13. *Na pěstounství nejste sami*. 2019. MPSV
14. PAZLAROVÁ, Hana, (ed.). 2016. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1020-7
15. *Pěstounství jako profese*. 2015. Vydalo: MPSV. ISBN 978-80-7421-115-7
16. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8

17. STRAUSS, Anselm, CORBINOVÁ, Juliet, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice:Albert. ISBN 80-85834-60-X
18. STŘELEČEK, Stanislav, et al. 1998. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno:Paido. ISBN 80-85931-61-3
19. *ÚZ RODINNÉ PRÁVO*. 2017. Ostrava:Sagit, a.s. ISBN 978-80-7488-237-1
20. VÁGNEROVÁ, Marie, 2004. *Základy psychologie*. Praha:Karolinum. ISBN 80-246-0841-3
21. VÁGNEROVÁ, Marie M., 2012. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha:Střed. Náhradní rodinná péče, o. s. ISBN 978-80-87455-14-2
22. ZEŽULOVÁ, Dagmar, 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha:Portál. ISBN 978-80-262-0065-9

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

23. Český statistický úřad, Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí. [online]. © 2018 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/90404487/19002919k3.pdf/6a083950-90a1-4423-9beb-020ee902ba29?version=1.3>
24. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. © 2019 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
25. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. © 2019 [cit. 2020-03-31]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_sociálních_věcí_2018+%28%29.pdf/d16a5977-62d8-0ce2-bfd4-15d6118a9700

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
ČR	Česká republika
et al.	a kolegové
kol.	kolegové
např.	například
násl.	následující
NRP	náhradní rodinná péče
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PP	pěstounská péče
R1	respondent 1
R2	respondent 2
R3	respondent 3
R4	respondent 4
R5	respondent 5
Sb.	sbírka
s.	strana

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1. Schéma funkce rodiny

Obrázek 2. Schéma NRP

Obrázek 3. Přehled kategorií a kódů

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Počet dětí v PP dle krajů v r. 2018

Tabulka 2. Odměna pěstouna v r. 2018

Tabulka 3. Přehled délky PP, počtu dětí v PP, aktuální věk dětí, věk dětí při přijetí do PP

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Doslovná transkripce rozhovoru - Respondent 3

PŘÍLOHA P I: DOSLOVNÁ TRANSKRIPCE ROZHOVORU - RESPONDENT 3

*Dobrý den. Nejdříve se Vás musím zeptat, jestli souhlasíte s nahráváním tohoto rozhovoru.
Ano, souhlasím.*

Děkuji. Můžeme tedy začít.

Jak dlouho jste pěstounem? „13 let.“

Kolik máte dětí v PP a jakého věku? „4 děti- 16 let, 14 let a dvě ve věku 13 let.“

Kolik jim bylo let, když jste je přijali do PP? „3 roky, 6 let, 5 let, 2 roky.“

Než jste přijali dítě do PP, měli jste nějaké představy o tom, jak bude proces adaptace dítěte probíhat? A jaké?

Lidé, kteří se na pěstounství chystají, tak to školení pěstounů je nachystá na to, že jestli mají nějaké růžové brýle, tak ať si je hned sundají. Realita je úplně jiná, každé dítě je úplně jiné, každé dítě má úplně jiné potřeby, je na tom zdravotně jinak, má jinou minulost. Člověk, který se na toto dá, tak to musí mít srovnané jak v hlavě, tak v srdci. Ne každý se tím pěstounem může stát, pár jich to vzdalo, když se dostali do té před reality, jaké to bude, že to může být ještě horší, tak odešli. Ti lidé, kteří jsou rozhodli, že do toho jdou, tak to vydrží. Když si vezmete do PP nějaké dítě, tak žádné není normální, každé si v sobě něco nese – problémy výchovné, geny, problémy s biologickými rodiči.

Co Vás příjemně překvapilo u dítěte v průběhu adaptace.

My jsme měli první Pepíka a u něho bylo vidět prostě jak se mění a dělá ty pokroky (diagnoza DMO), začal mluvit, chodit. U Pepíka to bylo tak, že když jsme za ním začli jezdit a on nás uviděl, tak se chtěl dostat do mezírky mezi skříněma, to bylo neuvěřitelné, tak se nás strašně bál. Na třetí návštěvě už manželovi seděl na klíně. My jsme si ho získali různými věcmi, třeba polepenými krabičkami s fotkami naší rodiny, oblíbil si našeho psa. Upozorňovali nás, že si to máme pořádně rozmyslet, že ten Pepík je postižený, připravovali nás na tu tvrdou realitu, která přijde, ale on si na nás strašně rychle zvykl, tak jsme si ho

brzy vzali domů. A ten náš pejsek jak kdyby vycítil, že ten Pepík něco potřebuje, něco víc než normální děti. Žádný si na něho nemohl lehnout, sednout, ale Pepík jo, ten jediný mohl. Báł se lidí, nedůvěřoval, nám se podařilo tu jeho nedůvěru prolomit tak, že pak se nám stalo, když ho třeba naši známí oslovili a šup za ruku a šel. Takže to se nám podařilo neuvěřitelným způsobem za 3měsíce – on má obrovské srdce.

S holkama to bylo podobné. Hned jak nás ta jedna uviděla, tak vlezla do skříňky. Ta druhá s náma hned začla komunikovat. Každé to dítě je jiné a musíte vědět, jak to dítě upoutat a jestli to vůbec půjde a jestli to děcko má vůbec chuť se k Vám přiblížit. U nás to všechno bylo přirozené a holky k nám hned našly cestu. Holky měly štěstí, že jsme si je vzaly a mohly být spolu a dostaly šanci. Já jim říkám – dostaly jste šanci, tak ji nesmíme promarnit. A taky se tak chovají, moc se snaží.

Mami mně začaly říkat brzy po tom, co jsme si je přivezly domů, i když už byly dost velké. Taky chtěly příjmení po nás, ale to už nám nepovolily, jenom u kluků.

A taky musím zmínit Zdendu. O Zdendově existenci nikdo nevěděl do jeho porodu. Maminka je schizofrenička a vůbec neměla ponětí, že je těhotná. O něm nikdo nevěděl, byl na tom moc špatně, říkali nám, jestli se z toho někdy dostane a teď – má samé jedničky, vyhrál počítačovou soutěž, umí anglicky výborně. Když dostane dvojku, tak je nešťastný. Jeho nikdo nechtěl, nikdo nevěděl, že roste, žije a existuje a proto by teď chtěl mamku a tatku jenom pro sebe. Dělá nám velkou radost. A to nám p. ředitelka kojeneckého ústavu řekla, že má IQ 10 a díru v srdci. Ta by se divila.... Je jak elektrická myš, tolik má energie.

Co si myslíte, že je možným důvodem různých potíží při adaptaci dítěte?

Naše děti chodí všechny do jedné školy kromě postiženého Pepíka, ten chodí do speciální školy. Žádný z nich nemá ve škole žádný problém kromě starší holčiny. Ona tím, jak je otevřená a všem všechno vykládá, tak ju kolektiv vůbec nepřijal, označují ji jako náplavu. My jsme na takové malé dědince, kde se všichni znají, kde jsou všichni strýcové a tety. Už tehdy se postavili pro to, když jsme potřebovali holky umístit do mateřské školy, že neexistuje, že nemají trvalý pobyt, možná jednu, no ale my jsme měli podmínku, když šly holky k nám, že zůstanou spolu, aby jedna druhou podržela, když půjdou do cizího prostředí, tak je nám vzali, je to jenom o lidech... Ta nejstarší si to ve škole vyžrala tím, že byla tak otevřená a od první třídy vykládala dětem zážitky z rodiny. Ty zážitky nejsou vůbec hezké a těm dětem se to asi vůbec nelíbilo. My jsme jí naslouchali, ale v té škole se to proti ní obrátilo a my jsme z toho byli nešťastní a začátkem prosince jsme se ptali paní učitelky, co s tím, že se mně to nelíbí, jestli nebude lepší vytrhnout ji z toho kolektivu. A

ona že ne, že se to spraví, tak uvidíme. Ta Kristýnka je tvrdá, ona ten nápor vydrží, v té škole jak jí to dávají sežrat, málokdo by to vydržel a já jí říkám, drž se, drž, když už jsi to tak dlouho vydržela. No a ta mladší sestra měla dva odklady, ona je taková uzavřená, neuměla moc mluvit, asi se s ní nikdo dřív nebavil, neměla důvod mluvit, když žila v takovém prostředí. Začli jsme chodit na logopedii, všichni si tím prošli, ona tu slovní zásobu měla špatnou, ona je taky bázlivá, jenom někdo vešel a ona se lekla a byla nedůvěřivá. Je jiná, ona v té třídě splynula, tam jí nikdo nenadává, ta třída nemá problém. A Zdenka ve škole taky problém nemá.

U holek si myslím, že důvodem problémů, co teď jsme měli s Kristýnkou je jejich minulost. Její biologický otec nám napsal, že ty peníze, co berem na jeho holku jsou jeho, že ho okrádáme o peníze, že si pro ni přijede, že ty peníze chce a ta holka, jak někdo zazvonil, tak měla měsíc panickou hrůzu, to je ten její tatínek, on nás všechny zabije, tu to drželo – protože ona o něm věděla, my řešíme všechno společně a nemáme žádné tajnosti. Všechno ví, takže tím, že se tatínek z vězení ozval, tak to byl hrozný problém pro Kristýnku, ale my jsme zkontaktovali i Policii, protože on je násilnické povahy a my jsme měli strach.

Kristýnka má s tou školou pořád problém. Třeba si chtěla koupit kamarádku. Ona viděla, že ty holky se kamarádí, že ona je pořád bokem, tak jí tam poradila jedna taková, že ať jim dává dárečky. Bohužel my jsme na to přišli pozdě, možná to byla i naše chyba, ale my jsme vůbec nic nepoznali, ani by nás to nenapadlo. My dáváme děčkám peníze, oni si je schovávají, spoří, já jim říkám, kupte si něco, kupte, dáváme jim je, aby poznali hodnotu peněz, a taky jim tím chceme říct, že se nedá penězma jenom něco koupit, ale že a to děláme na ty Tři krále, že chodí ta Charita, že musí i umět dávat, jakože jim říkáme - ne jenom že si něco koupíte pro sebe, ale můžete pomoci i druhým.

No a to jednou zazvonila paní, že Kristýnka kradla. No my jsme byli v šoku. A teď ona říká, víte, ona už delší dobu chodí nakupovat a dělá velké nákupy a platí tisícovkou. Ona říká, víte, mě to strašně mrzí, já jsem se byla informovat i ve škole, že je to vaše holka, já jsem to nevěděla. No a my jsme začli pátrat. Ona vybrala všem pokladničky, oni tam měli, no já nevím, každý asi 1500kč, takže ona pokud byly peníze, tak ona je brala, kupovala si holky ve třídě, nosila jim cukrovinky. I paní učitelka říkala, že to byla i její chyba, když viděla, že chodí do školy s plnými igelitkami s cukrovím a hračkami, tak jsem Vám to měla říct, že se něco děje. A té Kristýnce peníze došly, protože všechno vybrala a nás to nenapadlo, že by se něco dělo a ona když jsme nebyli v domě nebo v místnosti, tak to vybírala ty peníze. A já potom mojému říkám, že mi chybí pětistovka a on – nekupovalas

něco? Ani jeden jsme si nechtěli připustit, že se něco děje. A pak to prasklo. A v momentě, kdy se na to došlo, tak holky se s ní přestaly kamarádit. No a když už neměla z čeho brát, tak jí jedna řekla, že si to v obchodě může vzít i bez peněz. Takže ukradla těch deset kinder vajíček a oni jí v tom obchodě viděli a došli nám to říct. Ta Kristýnka v tom viděla zradu, aj od paní učitelky, aj prodavačky, aj od nás. A já říkám, Kristýnko, to tak nemůžeme, takže jsme začali jezdit do Helpu do Hradiště na psychiatrii. Jako dalo nám to hodně práce to z ní dostat, ale myslím, že jsme to zvládli a Kristýnka pochopila, že kamarády si nekoupí žádné, že buď tu kamarádku bude mít nebo nebude mít a ona má obrovskou výhodu v tom, že je tak tvrdá a tak silná, že ona to zvládla a nepoložilo ju to. Akorát vloni se ještě stalo, ale to je to její srdce, že jí kamarádka řekla, že potřebuje koupit dárek mamince, že momentálně nemá peníze, takže naše Kristýnka šla a v dobré mysli vzala svých 500Kč a kamarádce je půjčila. Ale ona jí to zapřela, ale naštěstí to viděla paní učitelka, takže se to začlo znova řešit a já říkám – Kristýnko, ty musíš uvažovat nad tím, že lidé nejsou jenom dobří, protože ona vidí kolem nás ty lidi, že jsou hodní, ale že jsou i špatní a vy se to musíte učit je rozeznávat, protože svět se s vama mazlit nebude, není to tak růžové, jak vy si myslíte, že to všechno jde, že všechno doma máte a teď jsi to sama zjistila, že v dobré mysli něco udělala a takto to dopadlo. Takže holčina jí to po stovce vrátila, ale zase se to obrátilo, ta to roznesla, aby se s ní nikdo nekamarádil, že je hnusná a tak. Oni mají ve třídě převahu holek, vy ale máte štěstí říkala paní učitelka, že Kristýnka je tak tvrdá a všemu vzdoruje a jí to už nevádí, že ty holky se s ní nekamarádí, začíná si roztríd'ovat a našla si partu ve Skautu a to jí sedí.

Jinak žádné jiné špatné zkušenosti s adaptací děcek a s přijetím do rodiny jsme neměli, všechno bylo v pořádku.

Co se mně ještě ale nelíbilo, když přišli holky k nám a to je asi všude, ty děti z různých zařízení mají všechno, na co si vzpomenete, oni si ničeho neváží. Kristýnka, když se jí něco nelíbilo, tak to hodila do popelnice, když se něco pokazilo, vyhodili to. Nám dlouho trvalo, než jsme je naučili, že se dají věci spravit. Ony to vůbec nevěděly ty holky, jenom kluci, co jsme měli odmala. Holky dostaly spoustu věcí – hračky, sportovní věci atd. a kluci z kojeňáku nic. Oni v těch dětských domovech mají sponzory, tak si můžou dovolit nespravovat věci.

Využíváte služeb pomáhajících pěstounům?

Každé dítě má svého psychologa. Jinak jsme u Skleněnky ve Veselí. My jsme s nima řešili jenom přepis jména a to byl velký problém. On měl smůlu v tom, že když jsme si ho brali,

to bylo v prosinci, tak ta jeho matka mu připsala otce Vietnamce ještě v listopadu s tím, že údajně dostala 100 000Kč za to, že ho zapsala do rodného listu, aby ho nevyhostili z ČR a z toho se odvinuly takové hrozné věci, že nám dalo hodně práce to napravit s pomocí úřadů.

Změnil se Vám hodně život při vykonávání pěstounské péče?

No, já když nad tím přemýšlím, já jsem Vám měla vzít takové vyznání. Zdenda si ve škole měli vybrat někoho blízkého a něco o něm napsat. A paní učitelka mně volala a říká : „Paní XY, já Vás znám a proto Vám volám. Připravte se na to, že Vám Zdeněk přinese něco, co Vás určitě rozhodí. Celá škola plakala včetně ředitelky.“ Zdenda přišel a donesl takové přání a to když si člověk přečte, tak zjistí, proč to pěstounství dělá, protože jste nejlepší maminka na světě, nikdo nemá lepší maminku, než já. Toto je to nej, co může ty pěstouny potkat, ne to, že vám někdo poklepe na rameno a řekne – ty jsi dobrá. Toto je vůbec nejlepší, když Vám děti k narozeninám přinesou přání a je tam - maminko, tatínku, my Vás máme strašně rádi, to je vůbec to nejlepší, co máte za ohodnocení a to, co Vás hřeje na tom všem, co pro ty děti děláte. To je to nejlepší ohodnocení.

Nesnáším, když mně někdo řekne, že to jsou cizí děti, to jsou naše děti, žádné cizí. My jsme si je vzali, tak jsou naše. Když mně někdo řekne, že je mám v pěstounské péči, tak já - neříkejte mně to, to sů naše děcka, já to nechcu slyšet. Až se postaví na vlastní nohy a budou dospělí, když budou chtít byt s nama, tak budů, když ne, tak nebudů. Ale teď sů naše a ne cizí. My neděláme rozdíl mezi biologickým a našima dětma.

Negativa jsou teď po dlouhé době po projití všeho ne jenom ohledně dětí, ale i vůči sobě úsměvná. Na negativa člověk zapomene, to je jak u porodu, nebo zážitky z vojny.

Nelíbí se mi, že jsme měli na jednom školení pěstouny, které ocenili a že teda jsou pěstouni s velkým P. Vychovali 16 dětí, oni ani neví, jak se jmenují, kolik mají let. To mi připomíná ústav. My jsme soudní pěstouni. My jsme chtěli jednu holku, ale měla sestru, tak jsme je vzali obě dvě, aby zůstali spolu. I při našem věku se budem snažit děti vychovat. Jenom mě trápí, věčně tady nebudem, co bude s postiženým Pepíkem, když už tu nebudem. Ale s tím nic neuděláme, bohužel. Myslela jsem na svoje dva syny, ale nevim, ta dnešní doba je taková uspěchaná, podivočená, všichni se někam ženou a něčemu propadnou. Budeme se snažit, seč nám síly budou stačit.

Děkuji Vám za rozhovor.